

Fiskar och fiske i Kronobergs län

Produktion: Länsstyrelsen i Kronobergs län, 2019.

Omslagsbilder: Linus Ekström, Peter Olsson (insida).

Fotografer: **Linus Ekström:** sid. 2, 14, 19, 22, 23, 25, 27, 30, 32, 35, 37 (mal), 38, 42, 46, 50, 59, 60; **Henric Linge:** sid. 4, 51; **Peter Olsson:** sid. 5, 18, 29, 34, 45, 48, 56; **Martin Wargren:** sid. 6, 9, 64; **Myrica:** sid. 7 (sjökalkning); **Länsstyrelsen i Kronobergs län:** sid. 7 (kalkdoserare), 10, 12, 43, 52; **Theodor Samuelsson:** sid. 11, 16, 17, 24, 47, 58; **Ingmars drönartjänst:** sid. 15; **David Lundvall:** sid. 21, 39; **Per Saarinen Claesson:** sid. 37 (Lilla Helge å); **Lars Liljegren:** sid. 40, 41; **Marcus Bryntesson:** sid. 49; **Fredrik Fredén:** sid. 57; **Birgitta Sundholm:** sid. 61.

Fiskillustrationer: Nationalnyckeln: Linda Nyman, Karl Jilg.

Texter: Theodor Samuelsson, Peter Olsson, Per Saarinen Claesson, Linus Ekström, Henric Linge, Anders Ahlström.

Kartor: Per Saarinen Claesson, Linus Ekström.

Layout: Olle Sjöäter, Martin Wargren.

Besöksadress: Kungsgatan 8, Växjö
Postadress: Länsstyrelsen, 351 86 Växjö
Tel: 010-223 70 00
www.lansstyrelsen.se/kronoberg

Innehåll

Förord	3
Sjöar och vattendrag i Kronobergs län	4
Försurning.....	6
Kalkning	7
Sjösänkning och markavvattning	8
Länsstyrelsens vattenförvaltningsarbete	10
Övergödning.....	11
Fiskvandring.....	12
Invasiva arter.....	14
Fiskarter i Kronoberg.....	17
Känn igen arten.....	52
Tre snabbtips för stor gädda	56
Flytbröd, en av sommarens höjdpunkter	58
Gösmete	59
Ordlista	62
Visste du att	64

Förord

Detta är den andra upplagan av boken Fiskar och fiske i Kronobergs län. Den första trycktes 1999 i en upplaga om hela 10 000 exemplar. Upplagans storlek var måhända ett infall av storhetsvansinne av redaktören, men denne fick sedermera rätt då det blev en strykande åtgång. Boken har varit en uppskattad översikt av den resurs som våra fiskar och fiskevatten utgör.

Det har hänt en hel del vad gäller kunskapen kring fiskar och vatten sedan den första upplagan trycktes. Inför nyutgåvan har utbredningskartor för arterna fått ritas om då undersökningar visat på nya resultat. Tack vare provfisken, malstudier, biotopkarteringar med mera vet vi idag mycket mer än vi gjorde för 20 år sedan. Hoten mot flera arter har skiftat och arter som vi betraktat som vanliga kan ha kommit upp på rödlistan och även det omvända förhållandet kan skönjas för vissa arter. Synen på vilken hänsyn som bör tas vid olika verksamheter som berör vatten har också ändrats. Den största förändringen är kanske EU:s vattendirektiv, som säger att alla vatten ska uppnå god status och den förändrade synen på tillståndslösa vattenkraftverk och dammar.

Något som inte har ändrats sedan förra utgåvan är att Kronobergs läns yta utgörs av drygt 10 procent vatten, att det finns cirka 1 200 sjöar som är större än ett hektar och mildtals med bäckar och åar. I dessa vatten lever länets 29 fiskarter. Vattens olika karaktär ger olika livsbetingelser för fisken, vilket gör att bestånden kan variera mycket mellan olika vatten. Naturgivna förhållanden som djup och storlek på vattnen, strömhastighet i vattendragen, vattenkvalitet och möjligheten att invandra och etablera sig i vattnen har varit avgörande för denna variation. Ovanpå det har mänskliga aktiviteter dramatiskt omskapat de ursprungliga fiskbestånden, med sjösänkningar, utdikningar, vattenkraftverk, försurning, eutrofiering och fiskutplantering med mera.

Med denna bok vill vi informera om fiskarna, fisket och vattenarbetet i länet och belysa några av de stora förändringar som skett inom området under de senaste århundradena. Vi hoppas att boken ska stimulera till både nyttjande och vårdande av fiskresurserna. Detta gäller inte bara de arter som är föremål för fiske utan även de mindre kända fiskarterna som tillsammans skapar den biologiska mångfalden och upprätthåller balansen i våra ekosystem.

Sjöar och vattendrag i Kronobergs län

I Kronobergs län finns många sjöar och vattendrag av skiftande karaktär. Allt ifrån djupa klarvattensjöar till grunda och näringsrika sjöar med litet siktdjup. Den omgivande marken och markanvändningen påverkar sjöar och vattendrag och därmed också hur artsammansättningen ser ut. Arter som siklöja, öring och lake trivs bäst i klara och kalla vatten medan flertalet karpfiskar och gös trivs i sjöar och vattendrag med varmt och näringsrikt vatten. Den typiska kronobergska sjön är relativt näringsfattig och är omgiven av skogsmark. Den har ett svagt brunfärgat vatten och abborren är den vanligaste fiskarten.

I Kronoberg finns 15 olika avrinningsområden, vilka från öster till väster är: Emån, Alsterån, Ljungbyån, Lyckebyån, Nättrabyån, Listerbyån, Ronnebyån, Vierydssån, Bräkneån, Mieån, Mörrumsån, Skräbeån, Helgeå, Lagan och Fylleån.

Allmänt om fisket i Sverige och Kronoberg län

I Sverige är intresset för fritidsfiske stort och över 1,5 miljoner människor fiskar någon gång under året. Fritidsfisket brukar delas in i sportfiske och husbehovsfiske. Sportfiske bedrivs endast med handredskap som spö, lina och krok medan husbe-

Länsstyrelsens sjöprovfiske på Skärln.

hovsfiske ofta bedrivs med mängdfångande redskap som nät, ryssjor eller mjårdar.

I Kronobergs län krävs det alltid ett till-

stånd för att få fiska eftersom allt vatten ägs med stöd av enskild rätt. Ingår vattnet i ett fiskevårdsområde får man detta tillstånd

genom att köpa ett fiskekort av fiskevårdsområdesföreningen. Ingår inte vattnet i ett fiskevårdsområde måste man ha fiskerättsägarens tillåtelse för att få fiska. I Kronobergs län finns 148 fiskevårdsområdesföreningar och flera av dessa säljer fiskekort via internet. Turistbyråer, bensinstationer och lanthandlare brukar vara andra platser där man kan köpa fiskekort.

Varje fiskevårdsområde har egna fiske regler som den som vill fiska måste följa. Dessa regler kan till exempel gälla vilka tider på året fiskeförbud råder, minimimått för olika arter, begränsningar i hur många fiskar man får ta upp av en art samt vilka fiskemetoder som är tillåtna.

Om man tänker släppa tillbaka sin fångst när man fiskar kan man tänka på att drilla fisken så kort tid som möjligt så att inte stora mängder mjölksyra bildas i fisken vilket försvårar dess återhämtning. Man kan också tänka på att det är skonsammare för fisken om den krokas av utan att den lyfts upp ur vattnet. Måste du lyfta upp fisken ur vattnet gör det då med blöta händer för att undvika att skada dess slemlager. Om fisken verkar trött är det bra att hålla den en stund och dra den fram och tillbaka i vattnet för att öka syresättningen över

Kronobergs 15 avrinningsområden.

gälarna. Om du fiskar i strömmande vatten är det bra att undvika att släppa ut fisken direkt i strömmen, välj istället en lugnare plats så får den lättare att återhämta sig.

Faktaunderlag för fiskars utbredning

Utbredningskartor i ”Fiske och fiskar i Kronobergs län” baseras i huvudsak på Länsstyrelsens provfiskeri i sjöar och vattendrag mellan 1993 och 2018. Totalt har 348 sjöar provfiskats med nät och 108 lokaler i vattendrag undersökt med elfiske. Resultaten har kompletterats med andra insamlade uppgifter om fisk och kräftors utbredning samt utsättningshistorik, men

ger ändå inte en helt komplett bild. Om en art finns i flera sjöar i ett avrinningsområde kan man förutsätta att den även finns i mellanliggande vattendrag, även om den inte påträffats vid till exempel elfiske. Utbredningskartorna visar var det finns dokumenterade fynd, men för de flesta arter är utbredningen troligen större än så. Flera arter är så allmänt förekommande att de i stort sett finns i alla vatten, som till exempel abborre, mört och gädda. Att fisk inte förekommer i en sjö, så kallade fisktomma vatten, har visat sig vara väldigt ovanligt. Av de 348 sjöar som undersökts saknades fisk endast i två sjöar.

Försurning

Kronobergs län är ett av de mest försurningsdrabbade områdena i landet. Tidigare hög belastning av försurande svavel, i kombination med markförhållanden med begränsad förmåga att neutralisera surt nedfall, har under lång tid utarmat markens buffringsförmåga. Sedan slutet av 1990-talet har nedfallet av svavel till länets skogar minskat med cirka 75 procent och den främsta orsaken till det är de stora utsläppsminskningar som skett från industrier i Sverige och Europa. Återhämtningen i mark och vatten är emellertid en långsam process. Försurningen är därför fortfarande ett stort miljöproblem i många sjöar och vattendrag. Även skogsbruket har en försurande effekt på mark och vatten då uttag av biomassa utarmar skogsmarkens buffrande förmåga.

Hot mot fisken

Försurning är ett av de största hoten mot våra fiskbestånd. Rommens utveckling påverkas negativt och om äggets pH-värde blir för lågt inaktiveras det enzym som har till uppgift att bryta ner äggskalet. Detta resulterar i att ägget inte kläcks, olika fiskarters rom är olika känsliga för detta. För yngel och vuxna individer är höga aluminiumhalter i vattnet till följd av försurningen mest skadligt. Aluminium frigörs

från marken och transporterats till vattnet i form av aluminiumjoner, dessa faller ut om pH-värdet blir högre vilket det är på fiskarnas gälar som därmed får en aluminiumbeläggning. Syreupptagningsförmågan försämras av detta och fisken drabbas så småningom av syrebrist.

Allt påverkas

Arter såsom braxen, mört, elritsa och kräftor är mest känsliga för försurning och kan skadas om pH-värdet går under 6,0. Gädda och abborre kan däremot leva kvar även om pH-värdet kryper ner till strax under 5,0. Överhuvudtaget påverkas alla vattenlevande organismer av försurningen, vissa mer och andra mindre. Påverkan kan också vara indirekt, till exempel genom att födan minskar, eller ökar. Detta leder till förändrad konkurrens mellan olika arter. Hela ekosystemet påverkas således.

Kalkning

Genom att tillföra kalk till försurade områden kan effekterna av försurningen motverkas eftersom kalken åter höjer pH-värdet. 56 procent av sjöarna i Kronobergs län som är större än ett hektar bedöms vara försurade på grund av mänskliga aktiviteter. Trots att många sjöar fortfarande är försurade har det minskade nedfallet medfört att försurningstrycket avtagit. Mängden spridd kalk har därför kunnat minskas på många ställen utan negativa följder. I en del sjöar har kalkningen helt kunnat upphöra.

Minskad mängd kalk

Totalt kalkas idag 206 sjöar och 38 vattendragssträckor i länet. Kalkningen påverkar även indirekt ett stort antal andra sjöar och vattendrag. År 2017 var den sammanlagt planerade kalkmängden i länet cirka 9 500 ton, vilket motsvarar en minskning sedan 2007 med drygt 30 procent.

Sedan 1993 har Länsstyrelsen genomfört provfiskeri i drygt 348 sjöar. Resultaten visar bland annat att mörtan, som är känslig mot försurning, kan fortplanta sig i 85 procent av dessa sjöar. Dessa 348 sjöar motsvarar för övrigt 75 procent av hela länets totala sjöyta.

Kalkdoserare vid Borrasjön.

Ibland räcker det inte enbart med att kalka för att återfå ett fungerande fiskbestånd. Det kan också behövas åtgärder såsom att ta bort vandringshinder, bygga fiskvägar, restaurera livsmiljöer samt återutsätta arter som försvunnit som följd av försurningen, exempelvis öring och mört.

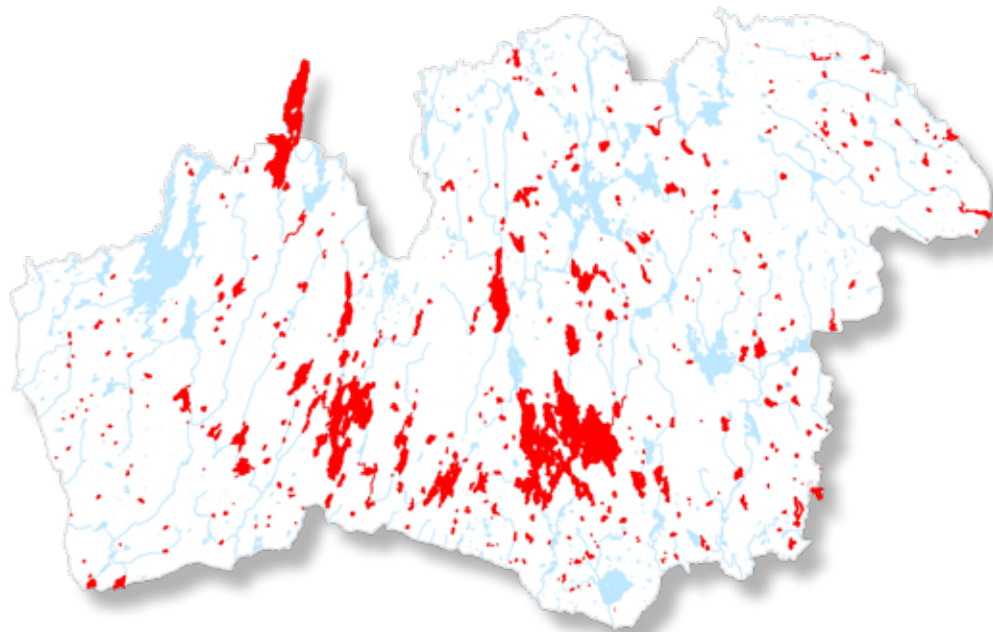
Sjökalkning.

Sjösänkning och markavvattning

Sänkning och utdikning av sjöar har förekommit i Sverige ända sedan vikingatiden. Större delen av sänkningarna genomfördes dock under perioden 1850–1950 då befolkningstillväxten var stor och ny odlingsbar mark behövdes för att mätta befolkningen. Under denna period sänktes eller torrlades uppemot 2 500 sjöar, främst i södra Sverige. Framförallt var det grunda näringsrika slättsjöar som sänktes då man kunde göra stora landvinningar. Drygt 30 procent av sjöar större än ett hektar har sänkts eller torrlagts i Kronobergs län.

Dramatiska följder

Effekterna av sänkningarna är stora och i många fall förödande för växt och djurliv. Många fågelarter har i stort sett försvunnit i takt med att sjöarna växer igen. Fiskfaunan förändras ofta och blir starkt dominerad av karpfisk såsom mört och braxen. Detta kan i sin tur skapa grumling och ökat näringsläckage då dessa arter födosöker i bottarna. Vid stora mängder regn ökar risken för översvämningar nedströms sänkta sjöar eller utdikade områden eftersom den utjämnande effekten dessa haft försvinner och vattnet rinner snabbare undan. Under torra förhållanden sker påverkan i motsatt riktning där extrema lågflöden blir vanligare. Ovanför sänkta sjöar

Sänkta och torrlagda sjöar i Kronobergs län.

kan vattendrag som rinner genom fina jordarter som till exempel lera eller sand börja erodera. Detta minskar vattendragets förmåga att översvämma svämplanen, vilka ofta hyser stora naturvärden som är beroende av frekventa översvämningar.

Idag har man på vissa håll börjat återställa sänkta sjöar, med främsta syfte att åter skapa ett rikt växt och djurliv.

I Kronobergs län har bland annat Lilla Attsjön, som ligger mellan Lessebo och

Lilla Attsjön, ett lyckat exempel på återställning av en sänkt sjö.

Växjö, återigen fyllts med vatten efter att ha sänkts i etapper sedan 1842. När sjön blev obrukbar i slutet av 1900-talet gick markägarna ihop och arbetade för en återställning av sjön. Fler och fler lyckade exempel på sjöåterställningar dyker upp

runt om i landet och på sikt kan det vara en starkt gynnsam faktor för ett rikare växt- och djurliv, förbättrad vattenkvalitet och jämnare vattenflöden.

Länsstyrelsens vattenförvaltningsarbete

Sverige införde EU:s vattendirektiv i svensk lag år 2004 och vi har förbundit oss att genomföra alla dess delar. Vattendirektivet anger vad medlemsländerna minst ska klara vad gäller tillgång på vatten av god kvalitet samt tillgång på livsmiljöer för vattenlevande djur och växter. Målet är att alla våra vatten ska hålla en bra kvalitet och finnas i tillräcklig mängd för både människor, djur och växter. Inom vattenförvaltningen kallas detta att vattnet har god status. Förutom rena och giftfria vatten, som inte är övergödda eller försurade, innebär detta i praktiken att våra vatten ska hålla ett gott och naturligt växt- och djurliv.

Följer inte länsgränser

God status ska uppnås men även bibehållas. Det innebär att ingen försämring av vattnets kvalitet får ske. Arbetet för att uppnå en god status i sjöar, vattendrag och grundvatten sker oberoende av administrativa gränser såsom till exempel länsgränser. Det är istället inriktat på vattenområdenas naturliga avgränsning, så kallade avrinningsområden. Detta innebär att åtgärder kan fokuseras och utifrån vattendragets förutsättningar riktas in på områden där det ger mest effekt. Avrinningsområdena är i sin tur samlade i vattendistrikt utifrån var i havet de mynnar. Kronobergs

län ingår i både Västerhavets- och Södra Östersjöns vattendistrikt.

Start 2004

Arbetet med vattenförvaltning drivs i förvaltningscykler om sex år, där olika arbetsmoment återkommer. Den första cykeln startade år 2004. En cykel inleds med att vatten kartläggs utifrån befintlig övervakning för att bedöma vattnets tillstånd och påverkan. Därefter fastställs mål för respektive vattenområde och vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå god status.

För att få reda på hur fiskfaunan ser ut använder man sig av två olika fångstmetoder beroende på om det gäller ett vattendrag eller om det gäller en sjö. I vattendrag använder man elfiske, genom att leda elektrisk ström genom vattnet bedövar man fisken tillfälligt så man sedan kan håva upp den. I sjöar använder man provfiskenät som är anpassade till att fånga många olika storlekar och arter av fisk. Den infångade fisken vägs och mäts, resultatet jämförs sedan mot vattendragets eller sjöns egenskaper och förväntade artsammansättning. Dessa resultat används sedan som en del i bedömning om vattnet enligt vattenförvaltningen har god status.

Helge å.

I databasen VISS (www.viss.lansstyrelsen.se), hittar du information om klassning av vatten, övervakning, påverkan, miljökvalitetsnormer med mera för en särskild sjö, ett vattendrag eller grundvattenmagasin.

Övergödning

Utsläpp av växtnäringsämnen via avloppsvatten från hushåll, industrier, läckage från gödslad mark och även utdikning samt sjösänkningar har bidragit till att många vatten blivit övergödda. Övergödning leder till en kraftig tillväxt av plankton, bottenlevande alger och cyanobakterier och sommartid kan stora planktonblomningar uppstå i sjöar, vattendrag och hav. Vissa arter av cyanobakterier utsöndrar då gifter som kan skada människor och djur som vistas i vattnet. Denna ökade tillväxt gör också att ljus och siktförhållandena i vattnet minskar, vilket i sin tur påverkar undervattensväxter eller djur som jagar med synen negativt. När växtplankton sedan dör sjunker de ner till botten där de bryts ner av mikroorganismer i syrekrävande processer. Detta kan leda till syrebrist och döda bottenar eftersom inget kan leva i den syrefattiga miljön. Syrebristen i våra sjöar är extra påtaglig vintertid då inget nytt syre kan tillföras från atmosfären.

Utöver alger kan även annan växtlighet, framför allt flytbladsväxter som näckrosor, öka i antal med ökade näringshalter, vilket kan leda till igenväxning. På längre sikt minskar den biologiska mångfalden och artsammansättningen av växt och djurarter

En övergödd sjö drabbas lätt av algblomning en varm sommar.

förändras genom att snabbväxande och konkurrenskraftiga arter tar över.

För fisksamhället kan förändringarna bli mycket stora. Arter som är beroende av klart syrerikt vatten såsom till exempel

sikt och siklöja riskerar att minska kraftigt. Istället frodas andra arter som trivs i näringsrika vatten såsom mört, braxen och gös. Sjöarna kring Växjö, Bergundasjöarna, Växjösjön och Trummen, är några av de vatten som varit utsatta för kraftig övergödning. Mört och braxen har här funnits i mycket rikliga mängder. Dessa sjöar har tidvis varit så övergödda att de drabbats av fiskdöd på grund av syrebrist flera vintrar. För att få bukt med problemen har man på senare år börjat med reduktionsfiske i dessa sjöar med syfte att minska bestånden av mört, braxen, björkna och småabborrar. Med denna åtgärd förväntas tillväxten av djurplankton öka vilket leder till minskad mängd växtplankton, klarare vatten och ökad bottenvegetation som kan ta hand om näringsämnena.

Ytterligare åtgärder för minskad övergödning innefattar till exempel anläggande av våtmarker, minskad utdikning samt anläggande av skyddszoner i jordbruket. Allt detta bromsar och minskar näringsläckaget ut i sjöarna.

Fiskvandring

Alla fiskar vandrar i olika utsträckning. Fiskvandring är något som ägnats allt större uppmärksamhet under senare år, bland annat vid utformning av vandringsvägar förbi kraftverk och dammar. Drivkrafterna bakom fiskvandring är i huvudsak födosök, reproduktion och refuger, det vill säga att söka en mer gynnsam miljö. Vid undersökningar av fiskvägar har man funnit att 32 av våra sötvattensarter vandrar. Arter som ål, lax och öring är välkända långvandrare och alla tre är beroende av vandring för att fullborda sin livscykel. Älens lekplatser ligger i Sargassohavet, medan dess uppväxtmiljöer ligger 700 mil norrut, till exempel i en småländsk insjö. Efter 10–15 år i sötvatten återvänder ålen till Sargassohavet för att leka (läs mer om ålen på sidan 48). Även lax och de flesta öringbestånd är helt beroende av att vandra för att fullborda sin livscykel. Laxen växer sig stor i havet, öringen i hav eller sjö, och återvänder vid leken till den plats i vattendraget där de själva kläckts (läs mer om dessa arter på sidan 34 och 50).

Återvänder

Beteendet att återvända till sin födelseplats för att leka kallas för ”homing” och bidrar till lokala anpassningar hos fisken. Att återvända till en plats där leken tidigare

Omlöpet vid Stocke kvarn i Rottneån.

fungerat leder till att fisken har en större chans att föra sina gener vidare till nästa generation. Vissa fiskar vandrar till andra vattendrag än deras födelseplats, genom denna felvandring undviks inavel och arten kan också spridas till nya områden. Även andra arter än ål, lax och öring har ett homingbeteende och kan vandra långa sträckor för lek eller födosök. I märkningsförsök har det bland annat visat sig att braxnar kan vandra 160 km och gäddor 37 km för att söka upp sin egen födelseplats.

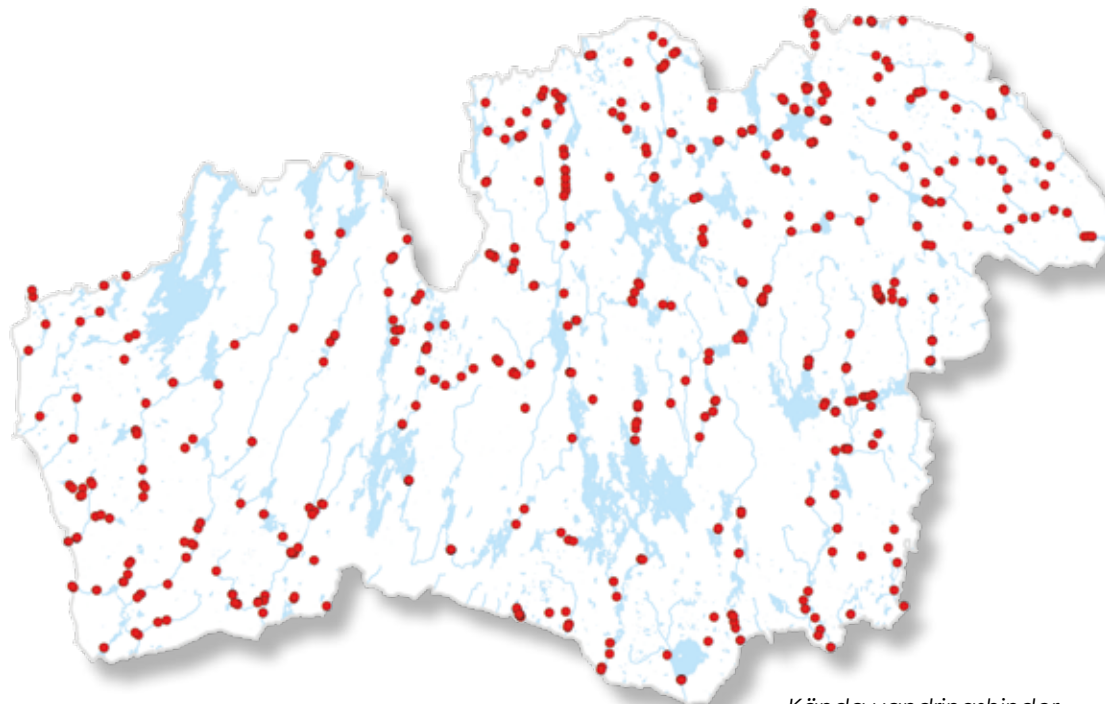
Många av våra sötvattensarter som till exempel mört och braxen är dock inte helt beroende av att vandra för att överleva. De kan fullborda sin livscykel i en sjö, men bestånden blir mycket mer sårbara. Problem uppstår när miljön som fisken lever i påverkas negativt av yttre omständigheter som till exempel försurning. I en sjö som drabbas hårt av försurning kan bestånden av mört och braxen helt slås ut, men med fria vandringsvägar kan sjön återkoloniserars av fisk från andra, mindre påverkade

områden. I en framtid med stora klimatförändringar behöver fisken kunna vandra med klimatet, ett uttorkat vattendrag kan då återkolonieras i takt med att vattnet fylls på. Utan fungerande fiskvandring är och förblir vattendraget fisktomt under mycket lång tid.

I Kronobergs län finns omkring 400 vandringshinder enligt de inventeringar som gjorts. Av dessa utgörs omkring 100 av vattenkraftverk. Vandringshinder gör att fisk och andra vattenlevande djur hindras i sin naturliga vandring. Livet i vattnet kan även riskera att slås ut om regleringar gör att vattenflöden stryps.

Nya passager

Tidigare har fokus vid fiskvandring varit laxens och öringens uppströmsvandring i åar och älvar. Numera har fokus dock ändrats från den klassiska laxtrappan i betong till mer naturlika faunapassager som, vid sidan om fisk, även ska fungera för bottenfauna och däggdjur som till exempel utter. Det finns många olika varianter på hur man kan hjälpa olika arter att ta sig förbi vandringshinder. Utformningen beror i hög grad på hur det ser ut på den specifi-

Kända vandringshinder i Kronobergs län.

ka platsen. För att uppnå god effekt bör lutning och vattenhastighet hållas låg och flödet högt så att alla förekommande arter kan passera. Placeringen bör vara så nära huvudflödet som möjligt, eftersom fisken följer det starkaste flödet. Det är även mycket viktigt att nedströmsvandringen fungerar vilket kan kräva en annan lösning, utöver den för uppvandring.

Upptröskling används vid låga vandringshinder och innebär att man bygger upp botten med sten och block nedströms hindret. Ett omlöp innebär att

man skapar en konstgjord bäckfåra runt vandringshindret. Inlöp innebär att en del av vandringshindret öppnas upp inom fårans bredd. Den bästa lösningen för fisk och andra vattenlevande djurs vandring är en utrivning av vandringshindret. Vid en utrivning återskapas dessutom värdefulla strömmande vattenmiljöer, men det är en lösning som i många fall kan vara svår eller olämplig att genomföra med hänsyn till andra intressen.

Invasiva arter

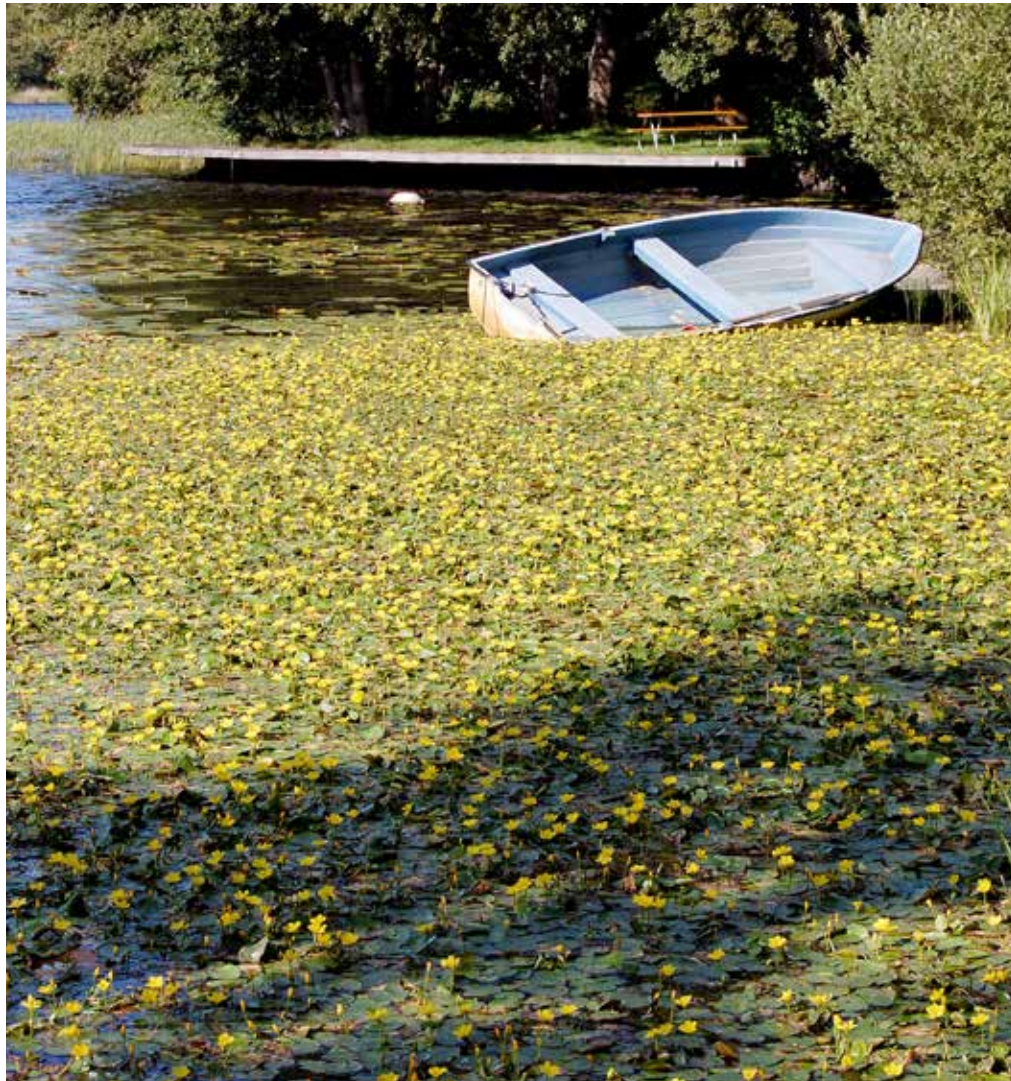
Invasiva arter kallas de främmande arter som naturligt inte hör hemma i den svenska naturen, men som förts hit av oss människor och som har förmåga att etablera sig och konkurrera ut våra inhemska arter. Det är svårt att på förhand veta vad som kommer att bli en invasiv art och långt ifrån alla främmande arter som kommer till Sverige blir invasiva. Vissa blir dock det och dessa kan då ställa till stora problem i naturen. I Kronobergs län förekommer flera invasiva arter och här nedan kan du läsa om några av dem.

Sjögull

Nymphoides peltata

Sjögull fördes in till Sverige som prydnadsväxt i svenska dammar under slutet av 1800-talet och är idag spridd från Mälaren ner till Skåne. Den blommar med små gula blommor i juli–augusti och kan förväxlas med gul näckros. Bladen är dock mindre än näckrosblad, bara upp till 8 centimeter långa och har dessutom en tydligt vågig kant.

Sjögull har en stark spridningsförmåga då den förutom med frö också kan sprida sig vegetativt. Den har även en stor förmåga

Sjögull skapar problem i bland annat sjön Åsnen.

att anpassa sig till olika livsmiljöer men begränsas av vattendjupet och förekommer från noll till drygt tre meters djup. Bekämpning av sjögull är kostsamt, det är därför viktigt att begränsa spridningen och snabbt bekämpa nya bestånd.

I Kronobergs län har sjögull framförallt etablerat sig i de södra delarna av sjön Åsnen (Urshultsviken) och sjöns utlopp i Mörrumsån (Brändeborgsfjorden, Höns-hyltefjorden och Granödammen). Andra kända förekomster finns bland annat i sjön Fräjen och Trässhultasjön. Det är känt att källan till dagens utbredning av sjögull i Kronobergs län kommer från aktiv utplantering av växten på ett fåtal platser. Idag är den totala utbredningen med kända förekomster av sjögull inom länet drygt 130 000 kvadratmeter.

Sjögull har stor negativ påverkan på ekosystemet där den förekommer. De täta bestånden minskar mängden ljus som når ner i vattnet vilket leder till att inhemska vattenväxter konkurreras ut. Det minskade ljusinsläppet har även en negativ påverkan på djur såsom fiskar, sjöfåglar och insekter som orienterar sig och jagar i vattnet med hjälp av synen. Vattenkemin förändras också genom att sjögull tar upp näring från

Täckning av sjögullsbestånd i Brändeborgsfjorden.

bottensedimenten som sedan frigörs när växten dör och bryts ner. Nedbrytningen av den ökade mängden organiskt material minskar också syrehalten i vattnet. Dessa förändringar påverkar en stor del av livet under ytan och många arter tvingas att hitta nya livsmiljöer. Bad, fiske och båttrafik försvåras avsevärt där sjögull förekommer.

Trots de stora negativa konsekvenserna som sjögull kan ha på ekosystemen går den fortfarande att köpa i handeln. Om man som privatperson vill bidra till att minska spridningen kan man välja att avstå från att köpa sjögull. Har man det sedan tidigare i sin damm ska man se till att inga växtdelar sprids till sjöar och vattendrag. Man kan även undvika att köra motorbåt eller padd-

la kanot i bestånden eftersom det förvärrar spridningen genom att växtdelar slits av och sprids vidare. Vill man hjälpa till med bekämpning ska man kontakta Länsstyrelsen för rådgivning. Täckning av bestånd har visat sig vara en effektiv metod, medan felaktig bekämpning till exempel genom att slå bestånden enbart påskyndar spridningen.

Vid misstanke om sjögull utanför nämnda förekomster vänligen kontakta Länsstyrelsen.

Gul Skunkkalla

Lysichiton americanus

Gul skunkkalla härstammar från västra Nordamerika och har liksom sjögull införts som prydnadsväxt till dammar varifrån den sedan spridit sig. Utplanteringar har också skett utmed vattendrag och sjöar. Gul skunkkalla finns på flera platser i landet, till exempel i Halland, Östergötland, Södermanland, Skåne och i Kronobergs län. Den växer på våta marker såsom kärr, sumpskogar samt utmed vattendrag och sjöar och har liksom sjögull en stark spridningsförmåga genom fröförökning samt vegetativ förökning.

Blommande gul skunkkalla vid Lilla Helge å på våren. Blomkolven syns i mitten av det gula hölsterbladet.

Blomningen sker i maj med en grönaktig blomkolv omgiven av ett gult hölsterblad. De mogna fröna kan sedan spridas långa sträckor i vattendragen. Bladen är blankgröna och når sin fulla storlek på runt en meter efter blomningen. Den gula skunkkallan är därför lätt att upptäcka när den växt till sig och tillåts den utvecklas fritt kan den dominera helt i strandkanten. En planta kan täcka och beskugga ett så stort område som en kvadratmeter vilket försämrar livsmiljön för flera av våra svenska växtarter längs vattendrag och sjöar.

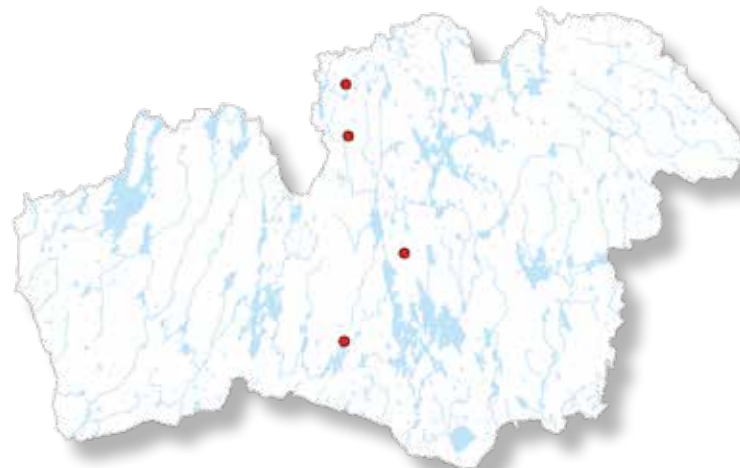
I Kronobergs län förekommer den gula skunkkallan fortfarande bara på ett fåtal platser där den största förekomsten är i de nedre delarna av Lilla Helge å. Det är viktigt att bekämpa arten i ett tidigt skede innan den hinner sprida sig mer i länet. Under 2017 påbörjade Länsstyrelsen ett projekt för att bekämpa den gula skunkkallan i Lilla Helge å.

Fiskarter i Kronoberg

ABBORRE

Perca fluviatilis

Abborren är den vanligaste sötvattensfisken i Sverige och den har lätt för att anpassa sig till olika miljöer och olika typer av föda. Med sin randiga kropp, sina röda fenor och sin taggiga ryggfena känns den lätt igen. Det

Provfiskade sjöar som saknat abborre i fångsten.

är framför allt storleken på abborren som avgör vilken typ av föda som dominerar.

De minsta ynglen äter främst djurplankton och övergår sedan till att äta insektslarver, kräftdjur och småfiskar. Större individer över 12 centimeter övergår mer och mer till att äta fisk och kräfter. I vissa sjöar är abborren mycket dominerande till antal, ofta bildas då bestånd som består av små och långsamväxande fiskar, så kallade tusenbröder. Dessa lever av plankton och andra smådjur under hela sin livstid. Mindre abborrar hittas ofta i anslutning till skyddade platser såsom trädrötter, ris, stenrosen och bryggor. Större fiskätande abborrar lever ofta pelagiskt. Abborren leker när vattentemperaturen nått minst 8 grader, vanligtvis under april–juni. Honan lägger äggen i ett geléaktigt band som fäster på vegetationen.

Vid alla de provfiskarna som har gjorts i

348 av länets sjöar har det konstaterats att abborren saknas endast i fyra av dem.

Lättfångad fisk

Abborren är lättfångad och fås på de flesta sportfiskemetoder under hela året. Ofta kan man se flera abborrar följa efter den man själv fångat, något som många pimpelfiskare utnyttjar för att ”lyfta” upp abborrstimmet närmare iskanten. På sommaren kan man titta efter stim av småfisk som hoppar vid ytan. Då är det stor chans att de är jagade av ett abborrstim som gärna hugger på spinnfiskebeten. Det svenska sportfiskerekordet fångades på pimpel i Hällers myr, Västra Götalands län 1985, och vägde 3,150 kilo.

Abborre fångad vid ett av Länsstyrelsens sjöprovfisken.

BERGSIMPA

Cottus poecilopus

Bergsimpan är en långsmal fisk som kan bli upp till 14 centimeter lång och som saknar fjäll. Den skiljs mot den mycket lika stensimpan på sina tvärbandade bukfenor. Bergsimpan lever helst under stenar i rinnande vatten eller på djupare

Bergsimpa fångad på Länsstyrelsens nätprovfiske.

Bergsimpanns utbredning i Kronobergs län.

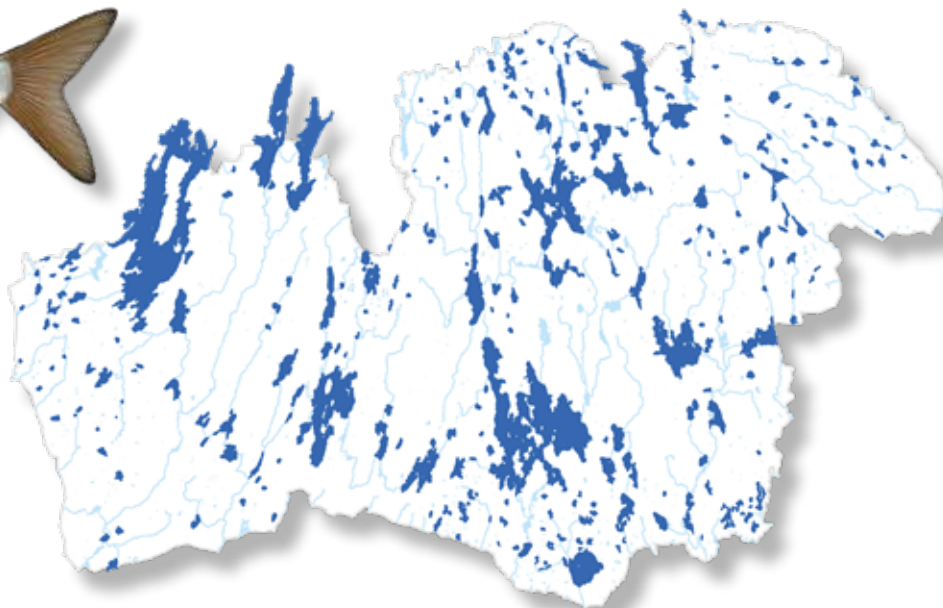
sjöbottnar. Arten är framför allt nattaktiv då den födosöker insektslarver och mindre kräftdjur. Bergsimpan reproducerar sig genom att hanen gräver ut en grotta under en sten där intresserade honor sedan kan lägga sina ägg. Hanen vaktar sedan äggen tills de kläcks efter 3–4 veckor.

Bergsimpan har under provfisker påträffats i Lagans, Helgeåns, Mörrumsåns, Ronnebyåns och Alsteråns avrinningsområde. Då den är svårångad vid provfisker i stora vattendrag och sjöar är troligen utbredningen betydligt större än vad vi har kunskap om idag.

BJÖRKNA

Blicca bjoerkna

Björknan är en karpfisk som liknar braxen och faren men skiljs lättast åt från dessa på de stora ögonen samt de rödorangea bröst- och bukfenorna. Hybridisering med braxen är vanligt vilket kan försvåra artbestämningen. Den trivs i näringsrika sjöar och lugnflytande vattendrag där den har en mycket varierad kost. Den äter allt från växter, fiskrom och bottenlevande insektslarver till plankton och fisk i den fria vattenmassan. Utbred-

Björknans utbredning i Kronobergs län.

Björknan fångad på mete.

ningen tycks vara begränsad av möjlighet att vandra uppströms och passera fall. Björknan leker i juni–juli på grunda, gräsbevuxna bottenar.

I Kronobergs län förekommer björknan i samtliga avrinningsområden och kan i vissa sjöar bli mycket talrik.

Det svenska sportfiskerekordet fångades på mete i Dalälven vid Älvkarleby, Uppsala län 2010 och vägde 1,480 kilo. Björkna fångas på mete med till exempel mask, majs, maggot eller räka som bete. Goda chanser att fånga björkna har man i Möckeln, Ryssbysjön, Stensjön, Agunnarydssjön, Södra Virestadssjön, Hängasjön, Bergundasjöarna och Mörrumsån.

BRAXEN

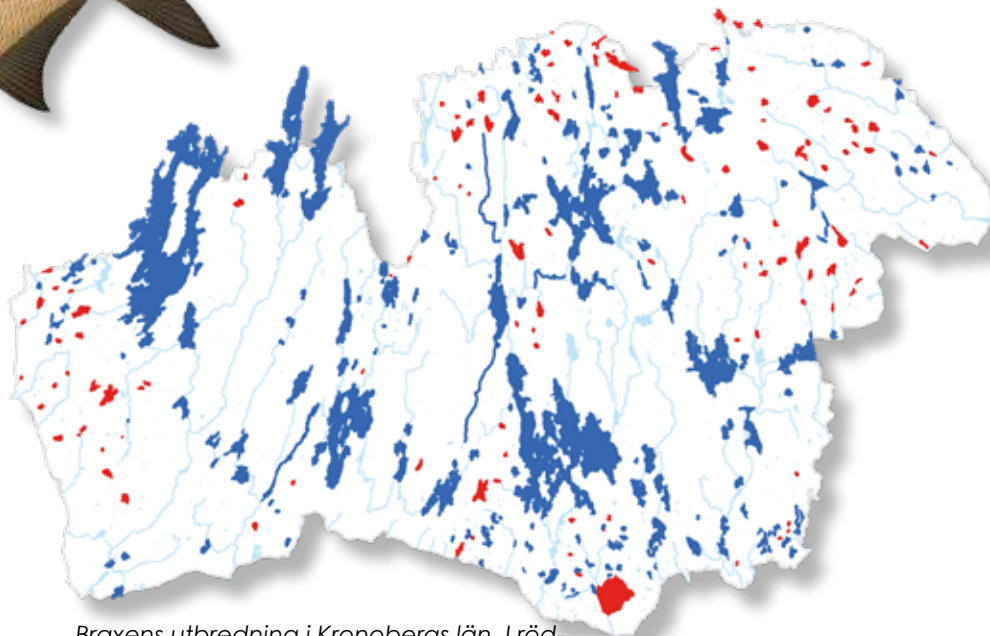
Abramis brama

Braxen är en karpfisk som liknar björkna och faren men skiljs åt från björknan genom det mindre ögat och fenornas mörkgrå färg och från faren genom den kortare analfenan. Större individer har också en mörkare kroppsfärg än både björkna och faren. Braxen kan hybridisera med björkna, mört, sarv och löja vilket kan försvåra artbestämningen.

Braxen trivs i sjöarnas strandzoner och i lugnflytande vattendrag där den ofta födosöker i stora stim. Under sina första levnadsår består födan av plankton medan äldre individer födosöker på mjukbottnar där fjädermygglarver är favoritfödan. I näringsrika sjöar finns ofta många och småvuxna braxnar.

I vissa fall kan ett braxenbestånd påverka siktdjupet i en sjö genom att de grumlar upp bottensediment när de födosöker på botten, detta kallas bioturbation. Under vintern samlas braxen i stora stim, så kallade braxenstånd främst i sjöarnas mörka djuphål, där de i ett dvalliknande tillstånd övervintrar. Braxen leker företrädesvis natetid under maj–juni över grunda gräsbe-

Braxens utbredning i Kronobergs län. I rödmarkerade sjöar visar provfisken att braxen försvunnit.

vuxna strandbottnar där hanen vaktar sin utvalda lekplats.

Försurningskänslig art

Braxen är en av de vanligare fiskarna i Kronobergs län. Den finns i alla avrinningsområden men saknas i en hel del mindre sjöar, vilket till stor del beror på att den är mycket försurningskänslig.

Braxen fångas på mete med till exempel

mask, majs, maggot eller räka som bete.

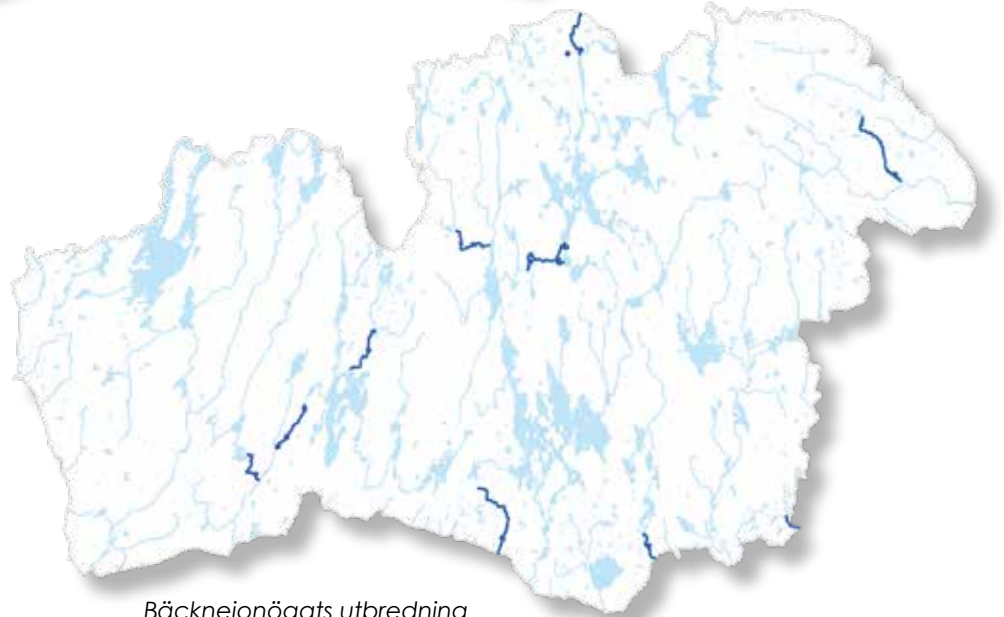
De största braxnarna fångas ofta i vatten där konkurrens inom arten är liten, till exempel i näringsfattigare vatten där fisken är mer ovanlig, i näringsrika sjöar där leken har misslyckats eller där det är ett högt tryck från rovfiskar. Det svenska sportfiskerekordet fångades på bottenmete i Rögledammar, Skåne län 2015, och vägde 8,340 kilo.

BÄCKNEJONÖGA

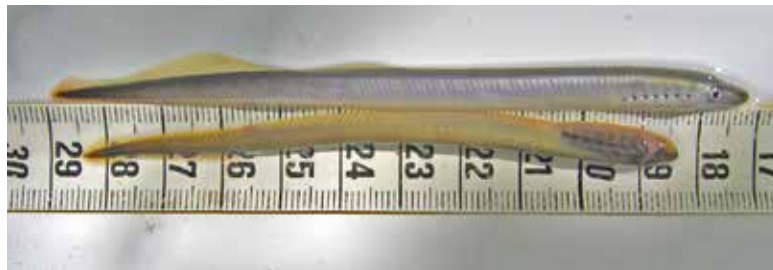
Lampetra planeri

Bäcknejonöga tillhör inte de strålfeniga fiskarna som i stort sett alla våra andra fiskarter gör utan tillhör en egen ordning som kallas rundmunnar. Den är långsträckt och närmast cylindrisk i formen och kan bli upp till 19 centimeter lång. Bäcknejonögat lever främst i rinnande vatten där den oftast ligger nedgrävd i mjuka sediment eller sand. Innan den blir könsmogen filtrerar den mindre plankton som föda. När den blivit könsmogen äter den inte utan leker och dör inom en månad därefter. Har man tur kan man få se lekande bäcknejonögon som ligger i stora nystan. Störst chans till att se detta har man i maj–juni på grunda grusiga och steniga bottenar i rinnande vatten.

Bäcknejonöga har under provfiske påträffats på ett tiotal platser i Kronobergs län, i Helgeåns, Mörrumsåns, Nättrabyåns, Bräkneåns, Skräbeåns och Alsteråns avrinningsområden. Den är troligen mycket vanligare än vi har kunskap om idag då den är knuten till miljöer som förbises samt är svårfångad med dagens provfiskemetodik.

Bäcknejonögats utbredning i Kronobergs län.

Bäcknejonöga fångad vid ett av Länsstyrelsens elfisken.

ELRITSA

Phoxinus phoxinus

Elritsan är stimlevande fisk som kan bli upp till 12 centimeter lång. Den trivs bäst i klara strömmande vatten men förekommer också längs steniga stränder i sjöar. Den födosöker i hela vattenmassan där den äter små ryggradslösa djur och fisklarver. Det finns viss förväxlingsrisk mellan elritsa, öring och laxyngel men elritsan saknar laxfiskarnas karakteristiska fettfena. Leken sker parvis under april–juni över steniga och grusiga bottenar. Under leken får hanarna en klarröd färg på i stort sett hela undersidan och kritvita fläckar på gällocken och fenornas bas.

Elritsans utbredning i Kronobergs län.

Elritsa fångad vid ett av Länsstyrelsens elfisken.

Vid provfisken har den påträffats i alla avrinningsområden i länet förutom i Helgeåns, Nätrabyåns, Lyckebyåns och Ljungbyåns avrinningsområden. Då den är mycket vanlig i hela landet är det anmärkningsvärt att den påträffats på så få platser i länet. Elritsan är mycket försurningskänslig, vilket troligen är orsaken till att den försvunnit från många bäckar och åar.

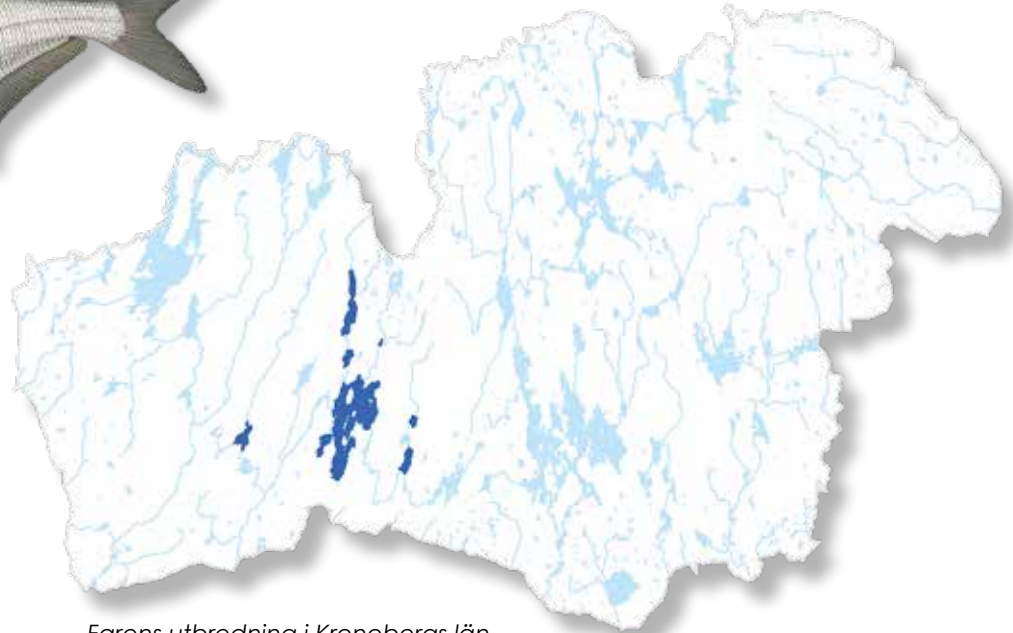
FAREN

Ballerus ballerus

Faren är en karpfisk som liknar björkna och braxen men skiljs åt från dessa på den mycket långa analfenan och sitt tydliga underbett. Större fiskar kan även skiljas från braxen på dess silverblanka kroppsfärg. Den är en stimfisk som lever större delen av sitt liv i den fria vattenmassan i sjöar och lugnt flytande vattendrag. Födan utgörs mestadels av djurplankton. Liksom

Faren fångad vid ett av Länsstyrelsens provfiske efter mal.

Farens utbredning i Kronobergs län.

braxen samlas den under vintern i stora stim i sjöarnas djupa delar för att övervintra. I samband med leken har man sett att faren kan vandra långa sträckor uppströms från sjöarna. Äggen läggs sedan på vegetationsrika botten där de kan klibba fast på växter och bottenstrukturer.

Faren är en sällsynt fisk som bara återfinns i några fåtal avrinningsområden i landet. I Kronobergs län förekommer faren enbart i några sjöar i Helgeåns avrinningsområde, till exempel Möckeln, Ryssbysjön, Stensjön, Agunnarydssjön, Södra Virestadssjön

och Hängasjön. I dessa sjöar är den dock rikligt förekommande.

Stora exemplar

Faren fångas på mete med till exempel mask, majs, maggot eller räka som bete och det finns goda chanser att fånga stora exemplar i de ovan nämnda sjöarna. Det svenska sportfiskerekordet fångades på flötmete i Sagån, Västmanlands län 1996, och vägde 0,866 kilo. Den största faren som fångats i Kronobergs län fångades under nätprovfiske i Stensjön 1993. Den vägde 0,980 kilo och var 47 centimeter lång.

FÄRNA

Squalius cephalus

Färnan är en karpfisk som liknar id och mört men skiljs åt från dessa genom den konvexa analfenan och sitt breda huvud. Ett vanligt lokalt namn är bredpannad id. Färnan lever huvudsakligen i strömmande vatten men förekommer också i sjöar och brackvatten. De yngre individerna är stimlevande medan de blir solitära vid senare ålder. De senare tar ofta skydd bakom större stenar och block där de fångar insektslarver och vegetabilier som kommer flytande med strömmen. Större individer kan även äta andra fiskar, kräftor och grodor. Färnan leker mellan april–juni vid grunda strömmar med grusig botten.

I Helgeåns vatten

I Kronobergs län förekommer färnan främst i Helgeåns avrinningsområde i de rinnande vattnen nedströms Möckeln. Den finns också i Mörrumsåns avrinningsområde men är begränsad till ett område som innefattar Helgasjön, Helige å (ej att förväxla med Helge å), Salen med tillflöden samt Mörrumsån mellan Salen och Åsnen.

Färnan erbjuder en bra strid vid sportfiske och kan fångas på flera sätt under större

Färmans utbredning i Kronobergs län.

Färna fångad på bottenmete med räka.

delen av året. Varma sommardagar är det vanligt att man använder flytbröd som de hugger på vid ytan bakom stora block i strömmande vatten. Även bottenmete och flötmete med bröd, mask, ost, räka, korv eller majs kan ge ett lyckosamt resultat. Det svenska sportfiskerekordet fångades på bottenmete i Svartån, Östergötlands län 2015, och vägde 3,580 kilo.

GRÄSKARP

Ctenopharyngodon idella

Gräskarpen förekommer inte naturligt i svenska vatten men har likt karpen planterats ut flitigt i dammar och småvatten. Gräskarpens långsträckt kropp med brett huvud, svagt nedåtriktade ögon och avsaknad av skäggtömmar är dess tydligaste kännetecken. Gräskarpen finns naturligt i anslutning till stora floder i sydöstra Ryssland och Kina. Födan består från tidig ålder till huvudsak av mjuka växtdelar. Gräskarpens födoval är en av de främsta anledningarna till att utplantering skett i Sverige då den använts som biologisk bekämpning av oönskad vattenvegetation. Utsättningarna kan dock skapa problem i naturliga vattendrag då de är mycket effektiva växtätare och kan därigenom förstöra livsmiljöer för andra organismer. Förökning av gräskarpen har ännu inte påträffats i naturliga förhållanden i Sverige. Vid utsättning använder man också ofta sterila individer.

I Kronobergs län har mellan 1993 och 2018 gräskarp satts ut vid närmare 70 tillfällen, främst i dammar.

Gräskarpen fiskas främst genom olika ty-

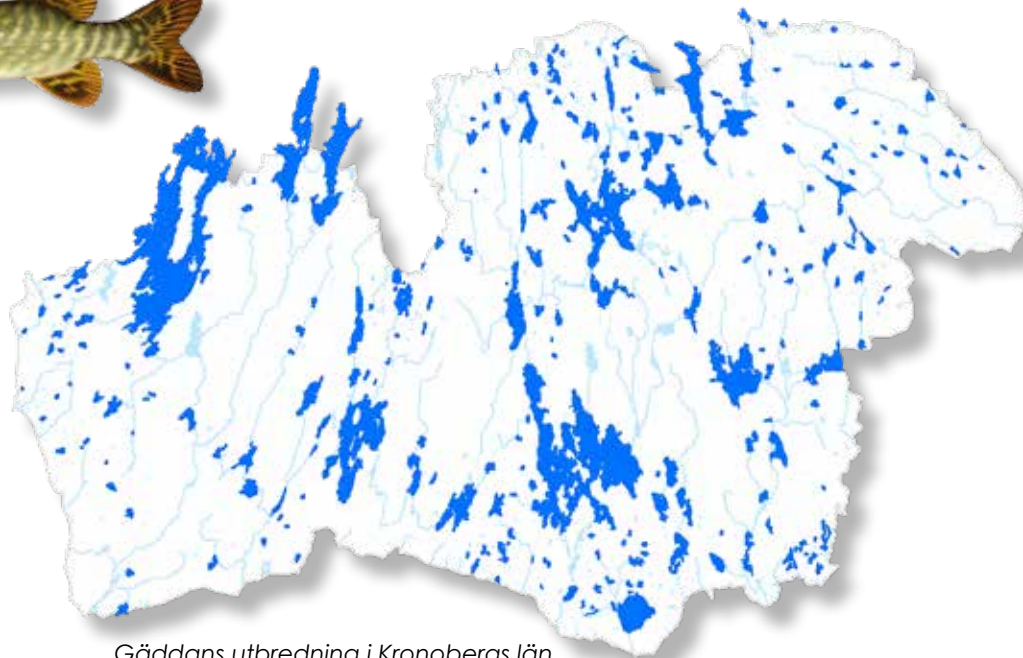
per av mete och nappar på det mesta som är växtbaserat, bland annat bröd, sallad, kaveldun och bananskal. Trots detta anses den, likt karpen, vara mycket svårfångad. Det svenska sportfiskrekordet fångades i en damm i Landskrona kommun i Skåne län 2007 och vägde 18,590 kilo.

GÄDDA

Esox lucius

Gäddan är troligen den fisk som flest känner igen i Sverige. Det är en långsträckt rovfisk med stor mun och med en grågrön skimrande färg med tvärgående vanligen ljusgula fläckar. Då kroppsfärgen ska fungera som kamouflage varierar den en del beroende på vilken miljö gäddan befinner sig i. Den finns i nästan alla sötvatten och i ostkustens brackvatten. Gäddan är också mycket betydelsefull för ekosystemen i svenska sötvatten. Den är ofta ohotad som största vattenlevande predator och äter allt från djurplankton, kräftor, grodor, fåglar, mindre däggdjur, stimlevande fiskar och till och med andra gäddor, redan från tidig ålder. Gäddan är en bakhållspredator som huggar snabbt på det som simmar förbi. Byten stora som halva fiskens längd är inte ovanliga. Gäddan leker tidigt på våren strax efter att isen har smält. Då tar sig stora grupper med individer till översvämmande områden kring sjöar och vattendrag där de leker under upp till en veckas tid. Ett av hoten mot gäddan idag är just bristen på lekomyråden. Detta beror främst på utdikningar av våtmarker och sänkning av sjöar. För att utöka gäddans lekomyrå-

Gäddans utbredning i Kronobergs län.

den skapas idag så kallade gäddfabriker på många ställen. Dessa är områden i sjöars närhet som man hjälper till att svämma över under lekperiod och uppväxttid. Gäddfabrikerna gynnar inte bara gäddor utan är också viktiga områden för bland annat insekter och fåglar.

I samtliga avrinningsområden

I Kronobergs län förekommer gäddan i de allra flesta vatten och i samtliga avrinningsområden. Då den är svårfångad vid provfischen i sjöar förekommer den troligen i ännu fler vatten än vad som är känt.

Gädda är dock ofta lättfångad när det kommer till sportfiske och kan fångas med de flesta sportfiskemetoder under hela året. Strax efter leken i april fram till mitten på juni brukar fisket vara bra eftersom gäddorna är hungriga och huggvilliga efter leken. Under högsommaren är det vanligen sämre gäddfiske men det blir bättre igen på hösten när vattentemperaturen börjar falla. Under vintern kan fiske från isen vara mycket effektivt.

Det svenska sportfiskerekordet fångades på trolling i Vättern vid Olshammar, Örebro län 2016, och vägde 21,07 kilo.

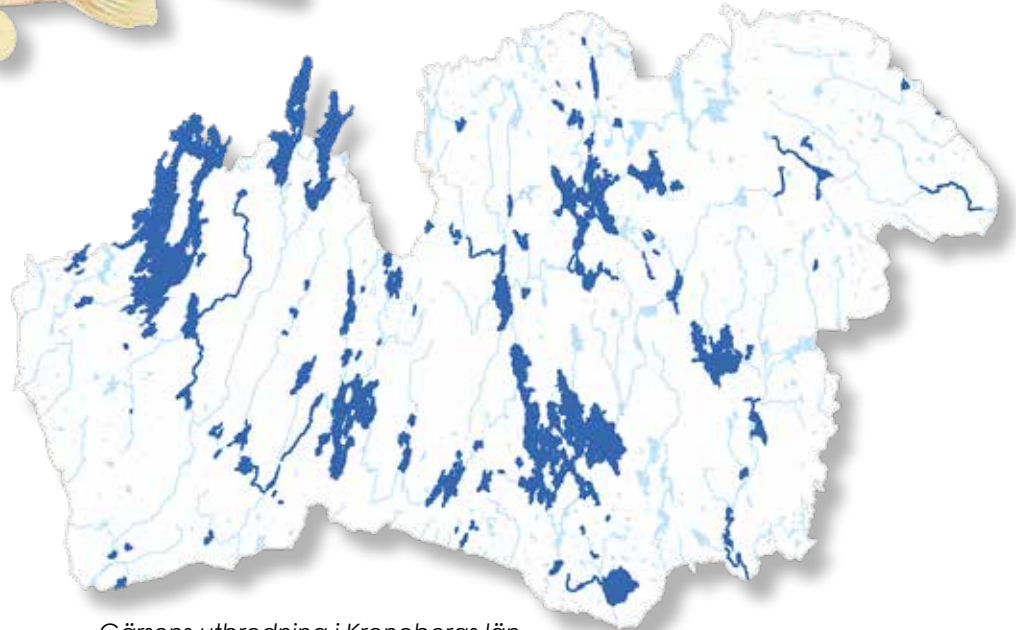
GÄRS

Gymnocephalus cernua

Gärsen är den minsta abborrfisken i våra vatten och kan bli upp till 25 centimeter lång. Den är slemmig över hela kroppen och huvudet är fullt av små taggar. Man skiljer den enklast från små gösar på de sammanvuxna ryggfenorna. Gärsen förekommer i de flesta sötvattensmiljöer utom starkt strömmande vatten. Den födosöker längs botten, helst efter fjädermygglarver men andra bottenlevande smådjur och fiskrom ingår också i födan. Leken sker på 3–6 meters djup på steniga bottenar, främst i sjöar men kan även ske i vattendrag.

Gärsen förekommer i nästan alla sjöar samt närliggande vattendrag i de flesta av länets avrinningsområden, förutom i Bräkneåns.

Gärsens utbredning i Kronobergs län.

Gärs fångad vid ett av Länsstyrelsens provfiske efter mal.

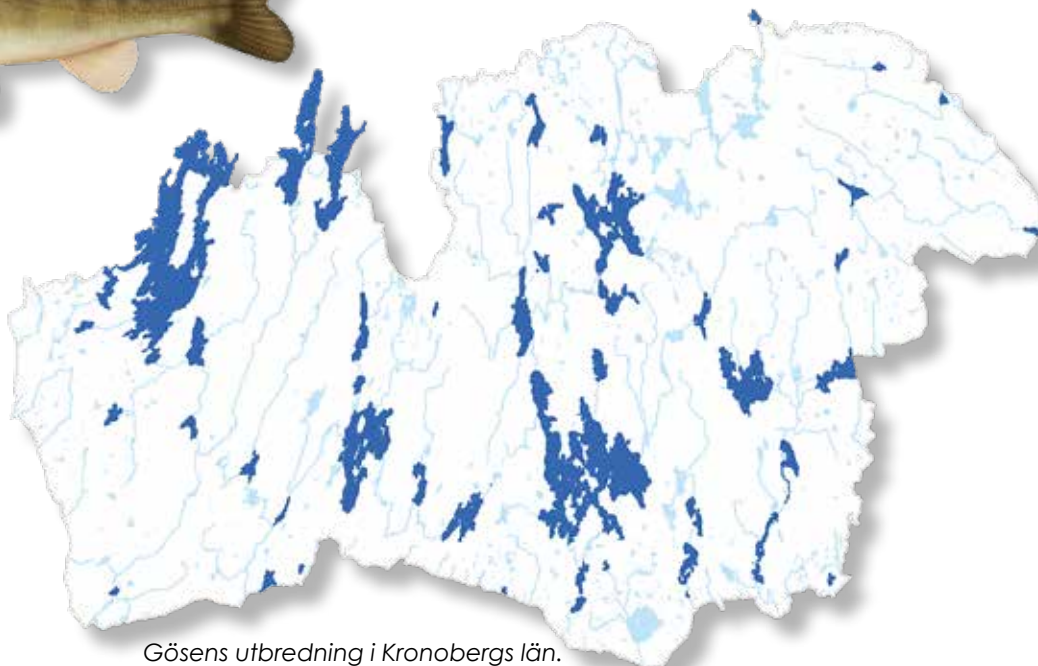
GÖS

Sander lucioperca

Gösen tillhör abborrfiskarna och förväxlas ibland med abborre och gärs. Man skiljer den lättast från de andra arterna på sitt långsmala intryck och dess huggtänder som sticker ut över underkäken när munnen är stängd. Gösen lever huvudsakligen i relativt varma och syrerika sjöar men förekommer också i större lugnflytande vattendrag. Den jagar främst på natten i den fria vattenmassan där den äter andra, ofta stimlevande, fiskar. Leken sker parvis mellan april och juni då hanen förbereder en grund lekgrop på en sandig, grusig eller stenig botten. Hanen vaktar sedan rommen tills den kläcks och försvarar den aggressivt, han fläktar även friskt vatten över den. Lekområdena kan ligga både i grunda delar av sjöar och i svagt strömmande vatten. Huvudsaken är att bottensubstratet är rätt. Gösen har noterats vandra långa sträckor upp- och nedströms i vattendrag under lekperioden.

Gösen tillhör inte Kronobergs inhemska fauna utan de bestånd som finns har uppkommit efter utplanteringar. Fiskens naturliga utbredningsområde i Sverige begränsar sig till de områden som täcktes

Gösens utbredning i Kronobergs län.

av det som kallas Ancylussjön. De första utplanteringarna i vårt län gjordes kring skiftet mellan 1800- och 1900-talet i Åsnen och Helgasjön utan lyckosamt resultat. På 1920-talet sattes den med stor framgång ut i Växjösjön och Bergundasjöarna. Sedan dess har utplanteringar gjorts i cirka 80 vatten. Gös förekommer nu i goda etablerade bestånd i närmare 40 sjöar, vilket innebär en fördubbling av beståndet sedan början av 2000-talet. Arten är fortfarande

under expansion och utplantering sker varje år i några sjöar. Etableringen i ett nytt vatten är ofta en relativt långsam process. Ofta tar det 10–15 år efter den första utplanteringen tills bestånden blivit så stora att de tål fiske.

Påverkar andra arter

Gösetablering har stor effekt på övriga rovfiskarter. I ett vatten förblir den sammanlagda mängden av de tre arterna gös, gädda och abborre konstant. Det innebär

Gös fångad på ismete.

att när gös etableras minskar de andra arterna. Detta märks främst på förhållandet mellan mängden gädda och gös.

Mörtbestånden halveras

Gösetablering har också stor påverkan på populationerna av bytesfisk. Utplantering har till exempel medfört en dramatisk minskning av mörtbestånden i minst fyra sjöar i vårt län, Örsjön (Helgeåns avrinningsområde), Torserydssjön (Lagans avrinningsområde), Läen och Rottnen

(Ronnebyåns avrinningsområde). Provfisken visar att mörtbestånden halverats efter att gös utplanterats och samtidigt har mörtens medelstorlek minskat. I många sjöar har även sik och siklöjebeståndet gått ner efter att gös utplanterats. Detta kan även sammankopplas med en period med brunare vatten som gynnat gös och missgynnat arter som är mer beroende av klara vatten, däribland sik och siklöja och rovfisk som gädda och abborre som i högre grad använder synen vid jakt.

Gösen finns nu i 80 sjöar vilket motsvarar cirka 60 procent av länets sjöyta och det är en av de viktigaste arterna för sportfisket. Vanligast är fiske med wobbler, men även vertikalfiske och mete förekommer. Gösen, som är nära släkt till abborren, huggar bäst när det är varmt i vattnet. Det svenska sportfiskerekordet fångades på vertikalfiske i Stora Nätaren, Jönköpings län 2014, och vägde 12,53 kilo.

KARP

Cyprinus carpio

Karp är en karpfisk som inte förekommer naturligt i svenska vatten men har inplanterats och förekommer nu på flera håll i både landet och länet. Det finns flera olika varianter av karp såsom spegelkarp, läderkarp och koikarp och dessa skiljer sig i fjällbeklädnad eller färg från den vilda karpn som vanligtvis kallas fjällkarp i Sverige. Stora karpar kan knappast förväxlas med andra svenska arter men mindre exemplar kan förväxlas med ruda. Karpen har dock fyra skäggtömmar vilket rudan saknar. Karpen söker i huvudsak sin föda från botten men kan även ses äta från ytan. Den äter mestadels ryggradslösa djur men också vegetabilier. Under vintern befinner sig karpen i ett dvalliknande tillstånd på sjöns botten. Leken sker i maj–juli när vattentemperaturen börjar närma sig 20 °C. Honan kan lägga över en miljon ägg som kläcks efter 3–8 dygn.

Stridbar fisk

I Kronobergs län finns karp i ett tiotal vatten, bland annat i Växjösjön, Hammarsjön och Åsnen. Karp flyttas ibland olagligt mellan olika vatten, vilket gör att spridningen i länet kan vara större.

Fjällkarp fångad på bottenmete med boilies.

Karp är en stridbar fisk som kan fångas under vår, sommar och höst, vanligtvis är det botten- eller flötmete som används men det går även att fånga den på flugfiske. Den kan vara mycket svår fångad och många sportfiskare mäskar för att locka till sig karpen, ibland flera veckor innan de

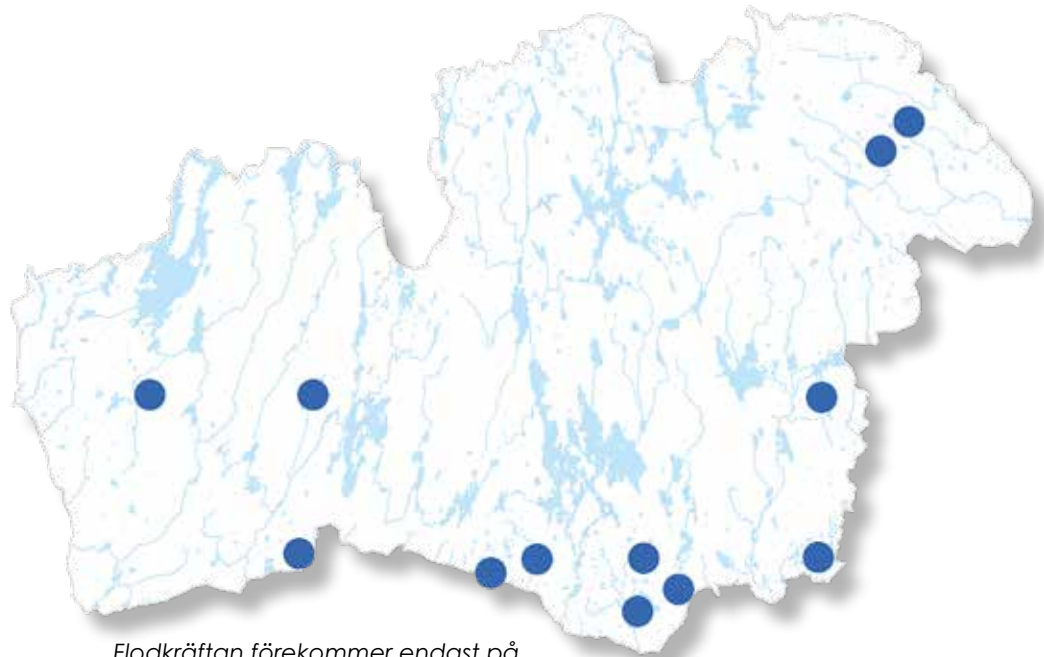
börjar fiska. Det svenska sportfiskerekordet fångades på bottenmete i Stubbetorps-sjön damm, Blekinge län 2017, och vägde 32,45 kg.

KRÄFTOR

Både den inhemska flodkräftan (*Astacus astacus*) och den från Nordamerika introducerade signalkräftan (*Pacifastacus leniusculus*) förekommer i Kronobergs län. Båda arterna är allätare och förekommer i allt från de stora sjöarna till små rinnande vattendrag. De lever helst på steniga bottenar med goda syreförhållanden, längs branta strandbrinkar där de kan gräva djupa bohålor eller bland trädrötter. Parning sker på hösten när vattentemperaturen har gått ner. Honan bär sedan äggen under stjärten tills de kläcks nästkommande vår.

Problematiken kring signalkräftan

I Sverige har flodkräftan historiskt förekommit i hög utbredning söder om fjällkedjan. På 1960-talet började dock signalkräfter planteras ut, framför allt i södra Sverige. Anledningen var att flodkräftan hade minskat på grund av kräftpest (*Aphanomyces astaci*) som kom till Sverige 1907. Kräftpest är en svampsjukdom som är mycket smittsam och flodkräftan saknar helt motståndskraft mot den. Svampen angriper kräftans mjukare delar och växer sig sedan in genom skalet och fortsätter växa tills den smittade kräftan dör. I sitt naturliga

Flodkräftan förekommer endast på ett tiotal platser i Kronobergs län.

ga utbredningsområde lever signalkräftan i miljöer där kräftpest är mycket vanligt förekommande, vilket resulterat i att de är mycket motståndskraftiga och ofta överlever en infektion. Nedgången av flodkräftbestånden har sedan de första utplantningarna av signalkräfta minskat med cirka 97 procent. Idag klassas flodkräftan enligt den svenska rödlistan över hotade arter som ”akut hotad”, vilket är den högsta hotkategorin. Trots ett flertal åtgärder som syftar på att skydda flodkräftan försvinner

den ännu från fler och fler vatten. Den främsta bakomliggande orsaken tros vara illegala utsättningar av signalkräfter.

Vid sekelskiftet mellan 1800 och 1900-talet fångades varje år mellan 600 och 1 000 ton flodkräftor. I dagsläget har fångsten minskat med 95 procent och flodkräftan förekommer nu endast på cirka 15 platser i länet.

Signalkräftan å andra sidan ökar alltjämt i länet, både till följd av illegala utsättningar

och av naturlig spridning. Andelen kräftor som finns i våra vatten idag är förmodligen högre än på mycket länge. Detta kan hänga ihop med att ålen, som är en av de starkaste predatorerna på kräftor, har minskat mycket kraftigt.

Invasiv art

Enligt EU-förordning 1143/2014 klassas signalkräfta sedan den 3 augusti 2016 som en invasiv art i den europeiska faunan. Detta innebär att utsättning av signalkräfta samt odling av signalkräftor i dammar eller naturvatten är förbjudet. Det är också förbjudet att flytta kräftor mellan olika vattendrag. Dock innebär det inte att man måste ta bort de kräftor som redan finns i dammar eller liknande idag.

Signalkräfta fångad vid ett av Länsstyrelsens elfisken.

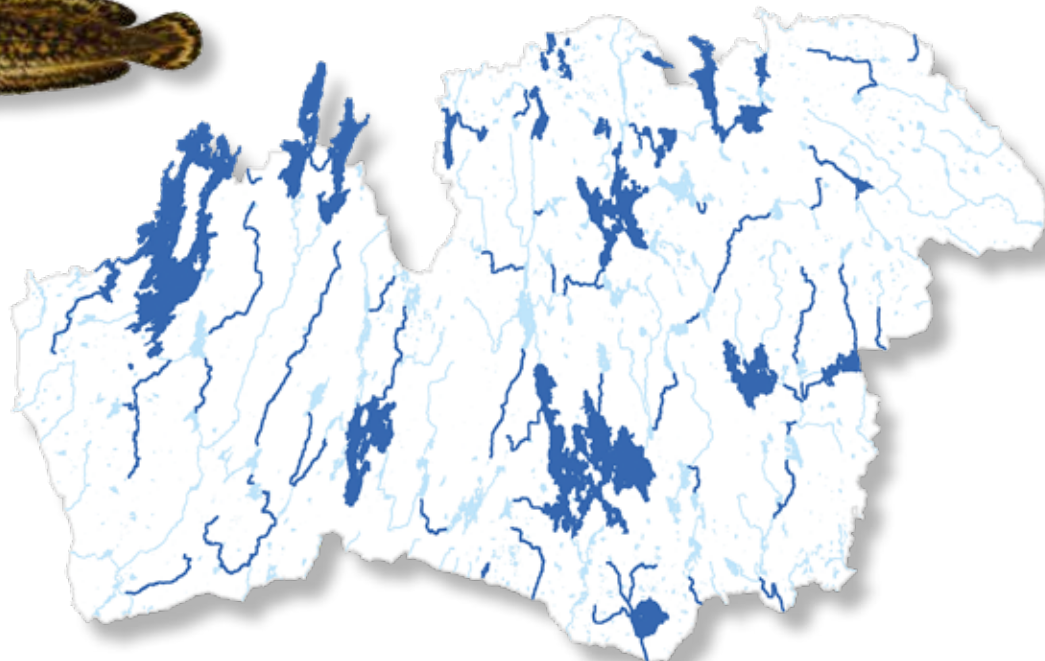
LAKE

Lota lota

Laken är den enda torskartade fisk som lever i svenska sötvatten. Den är omisskännlig med sin långsträckt kropp och skäggöm. Den lever i de flesta miljöer med sötvatten och brackvatten. Större lakar påträffas oftast på större djup i sjöar medan mindre individer ofta påträffas i rinnande vatten. De första levnadsåren består den huvudsakliga födan av insektslarver och små kräftdjur men ju äldre laken blir går den mer och mer över till att äta fisk och kräftor. I samband med leken kan laken företa både kortare och längre lekvandringar, vissa bestånd leker i sjöar medan andra bestånd leker i vattendrag. Leken pågår december–mars. Man kan då, om man har tur, se stora grupper med lakar som samlas under isen i grunda områden.

Tydlig minskning

Laken finns i hela Kronobergs län. Den fångas sällan vid provfiske i sjöar eftersom provfisketillfällena sker under sommaren då vattnet är varmt och laken är mindre aktiv. Den är klart underrepresenterad i dessa undersökningar i förhållande till sin förekomst. Vid provfiske i rinnande

Lakens utbredning i Kronobergs län.

vatten är laken däremot en av de vanligaste arterna. Arten har dock på senare år blivit uppsatt på den svenska rödlistan i kategorin ”nära hotad”. Detta på grund av att en tydlig minskning har skett, vilket tydligt kan ses i provfisken. Minskningen har troligen flera orsaker där en ökad vattentemperatur till följd av klimatförändringar, övergödning och vandringshinder i rinnande vatten alla har en stor roll.

Lake fångas oftast på bottenmete och pimpel under senhöst och vinter. Vid bottenmete används fisk som bete och vid pimpel använder man ofta större pirkar agnade med fisk som dunkas i botten. Då laken är aktiv främst på natten sker fisket ofta efter mörkrets inbrott. Det svenska sportfiskerekordet fångades på spinnfiske i Ångermanälven, Västernorrlands län 1996, och vägde 8,500 kilo.

LAX

Salmo salar

Laxen är en silverblank fisk med x-formiga, svarta fläckar på kroppen. Den är snarlik havsöringen men skiljs främst på att kroppsfleckarna sällan går under sidolinjen, en slankare stjärtspole samt kortare käkar. Under uppväxten i vattendragen livnar sig laxen främst på insektslarver, kräftdjur och till viss del andra fiskyngel. När den lämnar vattendraget för att växa till sig i havet går den över till en mer fiskdominerad diet. Vissa laxpopulationer förflyttar sig enbart inom sötvatten. Vänernlaxen är ett svenskt exempel på detta. Laxen har ett starkt homingbeteende och återvänder efter något eller några år av tillväxt i sjö eller hav för att leka där den själv föddes. Precis som hos öringen väljer en del hanar att stanna kvar hela sitt liv i vattendraget där de föddes. Dessa hanar deltar sedan i leken i smyg och kallas för sneakers. De kan på så sätt föra sina gener vidare utan att behöva slåss om en hona. Laxen leker i oktober–januari i strömmande vatten på grusiga bottenar. Leken sker parvis och under upprepade gånger under 2–3 veckor. Äggen läggs i en lekrop och honan förbereder en ny inför varje akt. Utlekt lax kallas

besa och en majoritet av dessa dör en kort tid efter leken. Vissa individer överlever dock och återhämtar sig och kan då leka flera gånger. Det finns exempel på laxar som har lekt upp till fyra gånger.

Vandringshinder har satt stopp

Historiskt har lax förekommit långt upp i flera av länets avrinningsområden. På grund av utbyggnad av vattenkraften har en mängd vandringshinder bidragit till att laxen inte kunnat återvända till sina lekplatser, vilket gjort att den saknats i länet. Arbetet med att återigen öppna upp vand-

ringsvägarna för laxen pågår och numera har lax fångats precis uppströms länsgränsen. Under 2019 ska en fiskväg vara klar vid Fridafors i Mörrumsån, vilket ger laxen möjlighet att vandra upp till Granö.

Lax fångas ofta på fluga, trolling och spinnfiske. Det svenska sportfiskerekordet för insjölox fångades på spinnfiske i Vättern, Östergötlands län 1997, och vägde 20,4 kilo. Sportfiskerekordet för havsvandrande lax fångades på trolling i Pukaviksbukten i Blekinge län 1992 och vägde 28,72 kilo.

Laxsmolt på väg att lämna ån för att växa till sig i havet.

LÖJA

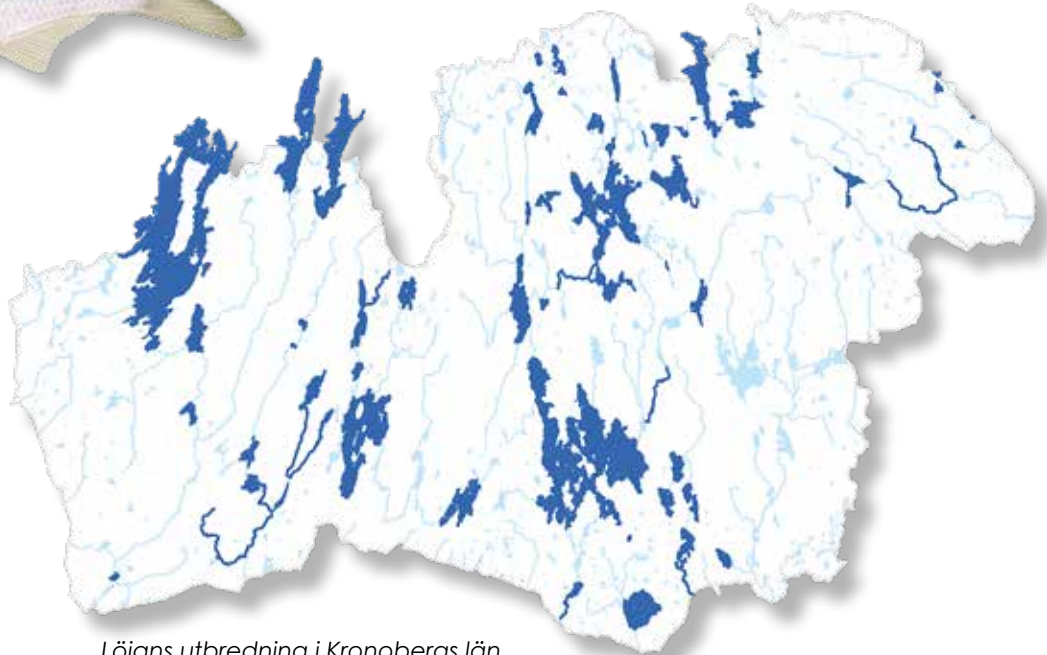
Alburnus alburnus

Löjan är en slank och silverskimrande fisk som kan bli upp till 16 centimeter lång och som vanligen lever i stim nära ytan i sjöar och vattendrag. Främsta födokällan är djurplankton och insektslarver. Löjan leker vanligen mellan maj och juni på grunda stenbottnar nära vegetationsrika stränder. Arten kallas också benlöja då löja också används i folkmun för siklöja, vilket medför förväxlingsrisk. Löjan spelar också en viktig roll för fortlevnaden av andra arter då den kan fungera som värd för bland annat den rödlistade tjockskaliga målar-musslans (*Unio crassus*) larver.

Allmänt spridd

Löjan är spridd över hela länet och finns i alla de större avrinningsområdena. Den finns rikligt i Lagan, Helge å, Mörrumsån, Mieån, Bräkneån och Alsteråns avrinningsområden. I Ronnebyåns avrinningsområde förekommer den mer sparsamt och endast i de södra delarna.

Löja fiskas främst i syfte att användas som betesfisk. Den kan bland annat fiskas med flötmete och fluga.

Löjans utbredning i Kronobergs län.

Löja fångad vid ett av Länsstyrelsens sjöprovfisken.

MAL

Silurus glanis

Malen är Sveriges, och även en av världens, största sötvattensfiskar. Malen är en så kallad postglacial relik och kom till Sverige strax efter den senaste istiden för 8 000–10 000 år sedan. Då var området där Sverige ligger idag inne i en värmeperiod och Östersjön var ett sött innanhav. Under lång tid fanns malen i stora delar av södra Sverige, men på grund av mänsklig aktivitet har beståndet minskat kraftigt och på många håll i landet är nu malen helt försvunnen. Beståndet i Kronobergs län är idag ett av endast tre kvarvarande förekomstområden i Sverige. Malen leker främst i lugnflytande vattendrag under tät vegetation, gärna buskage av sälg och vide som hänger ut över vattnet när vattentemperaturen nått minst 22 grader. Innan leken äger rum byggs ett enkelt bo på vilket sedan äggen fäster.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har sedan 2005 årligen provfiskat för att övervaka malbeståndet i vattenområden kring Möckeln. Flera lekströmmar har lokaliserats och tillväxten bedöms som stabil till ökande. Förekomsten inom länet begränsas till Helgeåns avrinningsområde och där i området från Ryssbysjön och nedströms.

Malens utbredning i Kronobergs län.

Omfattande populationsundersökning

För att få en uppfattning om hur malbeståndet ser ut i Kronobergs län genomfördes provfisket av Linnéuniversitetet 2014–2018. Projektet beräknas fortgå till 2020. Beståndet beräknades då uppgå till cirka 800 individer av mal varav den större andelen, cirka 600, förekommer i sjön Möckeln. Detta är en väsentligt högre siffra än

vad man tidigare uppskattat. Flera andra intressanta observationer kunde också göras under undersökningsperioden, bland annat förseddes tio malar med radiosändare så att de kunde följas kring misstänkta lekströmmar. Sju av tio märkta malar kunde återfinnas och samtliga hittades i och kring lekplatser i rinnande vatten. Flera hade dessutom vandrat mer än 1,5 kilometer från sjöarna där de från början märktes.

Åtgärder för en starkare malpopulation

Det finns flera olika typer av åtgärder som kan genomföras med syfte att gynna malbestånden. Historiskt har man satsat mycket på utsättningar av uppfödda individer för att stärka bestånd. Detta innebär dock alltid en stor osäkerhet då de utsatta individerna ofta kommer från andra populationer och livsmiljöer än de placeras ut i. Troligen behövs en mycket stor mängd utsatta individer för att på lång sikt gynna bestånden. Mer lämpliga metoder är att istället förbättra viktiga strukturer och miljöer för att malpopulationen ska återhämta sig själv. Detta kan åstadkommas genom att restaurera lekområden, gynna bytesfisk och åtgärda vandringshinder. Vid lekområden är det viktigt med vegetation i form av träd och buskar i kanterna på vattendragen då malen bygger bo i skydd av växtlighet och gärna mellan trädrötter.

Malen är fredad från fiske i hela landet, vilket innebär att inget fiske riktat mot arten får ske.

Mal fångad vid ett av Länsstyrelsens provfisken.

Lämpligt lekområde för mal i Lilla Helge å vid Möckeln.

MÖRT

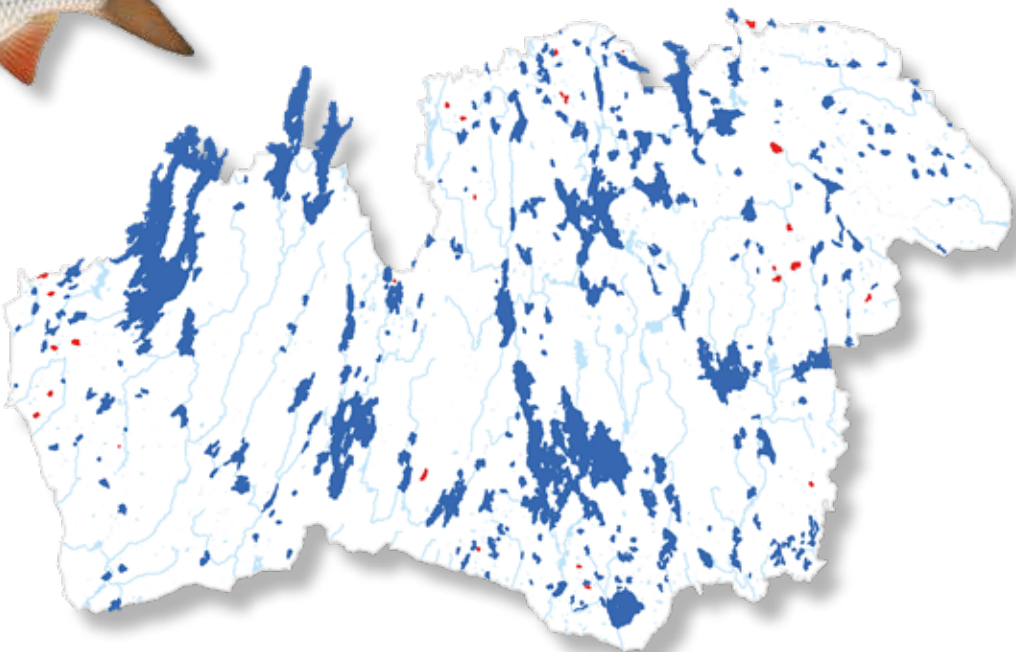
Rutilus rutilus

Mört är Sveriges vanligaste karpfisk och känns enklast igen på de röda ögonen, ett tydligt överbett och att ryggfena och bukfenor sitter lika långt fram på kroppen. Mörten förekommer i många olika vattenmiljöer, allt från brackvatten och djupa sjöar till relativt starkt strömmande vatten och små bäckar vilket tyder på en god anpassningsförmåga. Mörten är en allätare som anpassar sig till den föda och de konkurrerande arter som finns i dess aktuella livsmiljö. Vanlig föda består av djurplankton, insekter, bottenlevande ryggradslösa djur, snäckor, musslor, trådalger och växter. Mörten leker under april–juni i strandnära områden med gott om bottenvegetation. Vissa bestånd företar lekvandringar och stora stim av mört kan då ses i mindre vattendrag. Hybridisering med sarv, björkna, braxen och löja kan förekomma.

Försurningskänslig art

I Kronobergs län förekommer mört i de flesta vatten, men den är försurningskänslig och saknas därför i en del sjöar.

Mörten fiskas i dag vid specimenfiske eller för att användas som betesfisk. Den fångas

Mörtens utbredning i Kronobergs län. I rödmarkerade sjöar visar provfisken att mörten försvunnit.

Stor och liten mört fångad vid ett av Länsstyrelsens sjöprovfisken.

på mete med mask, majs, maggot eller deg som bete. Normalt väger mörten sällan mer än 0,5 kilo, men i försurade sjöar kan enstaka individer överleva och växa sig riktigt stora. Det svenska sportfiskerekordet fångades på flötmete i Högräsk vid Jokkmokk i Norrbottens län 1998 och vägde 1,726 kilo.

NORS

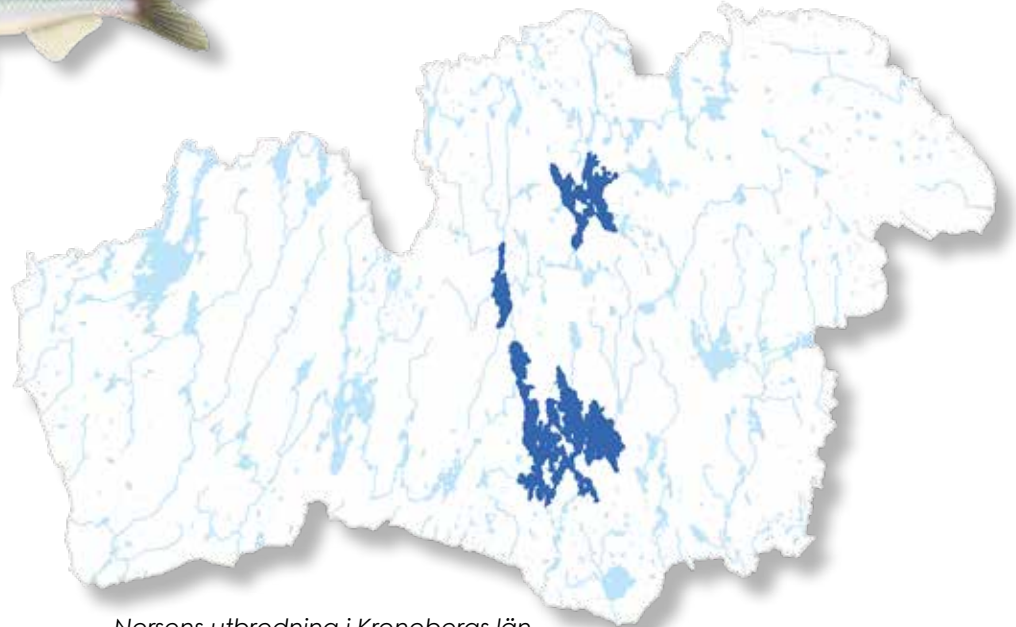
Osmerus eperlanus

Norsen är en silverskimrande långsträckt fisk som kan bli upp till 45 centimeter lång och luktar omisskännligt som gurka. Den lever främst i medelstora till stora sjöar men också i brackvatten och längs västkusten vid åmynningar. I sjöarna lever norsen i stim i den fria vattenmassan där de främst lever av planktiska kräftdjur. Större individer kan också livnära sig på mindre fiskar, inte sällan andra norsar. Norsen leker under februari–maj vid grunda stränder eller i närliggande vattendrag. Kustlevande bestånd vandrar upp i strömmande vatten för att leka.

Utplanterad art

Nors förekommer inte naturligt i Kronobergs län. Idag finns den i de större sjöarna i Mörrumsåns avrinningsområde. Den utplanterades från början i Helgasjön och har efter detta spritt sig nedströms till Salen och Åsnen.

Norsens utbredning i Kronobergs län.

Nors i lektid. Hane överst och hona underst. Notera lekvårtorna på hanens huvud och rygg.

REGNBÅGE

Oncorhynchus mykiss

Regnbågen är en laxfisk som inte hör hemma i den svenska fiskfaunan utan förekommer naturligt i Kamchatka och västra Nordamerika. Den är idag spridd över stora delar av norra halvklotet. Tydliga kännetecken är de fläckiga fenorna och det purpurröda bandet längs kroppssidan som kan ses både på unga och fullvuxna individer. Regnbågens levnadssätt överensstämmer i stora delar med vår inhemska öring. Den livnär sig dock i större utsträckning på mindre ryggradslösa djur men även andra fiskar förekommer i födan. Det är relativt vanligt att regnbågen leker i svenska vattendrag, dock har inga varaktiga bestånd ännu konstaterats. Orsaken till att regnbågen finns i landet är utsättningar med sportfiskesyfte eller i odlingar som matfisk. Vanligast är utsättning i mindre sjöar och dammar där så kallat put-and-takefiske förekommer.

I Kronobergs län finns flera odlingar med regnbåge. Under provfisken har den påträffats på enstaka platser i Helgeåns, Mörrumsåns och Alsteråns avrinningsområden.

Vattendrag och sjöar där regnbåge fångats vid Länsstyrelsens provfisken.

Regnbåge fångad på pimpel.

RUDA

Carassius carassius

Rudan är en karpfisk som man enklast känner igen på sin gröna till brunaktiga färgsättning, sin utåtbuktande ryggen och avsaknaden av skäggtömmar. Den kan vara mycket lik karp och silverruda. Rudan förekommer i dammar, näringsrika sjöar och vattendrag samt i grunda skärgårdsvikar i brackvatten. Den är mycket tålig mot syrefattiga förhållanden och kan överleva bottenfrysning i små dammar. I ett dvalliknade tillstånd ligger den då nedgrävd i bottendyn och överlever genom anaerobisk metabolism, mjölksyra som då bildas i kroppen omvandlas till alkohol som avges i vattnet vilket förhindrar frysning.

Rudan söker föda längs botten där den främst äter växter och små ryggradslösa djur.

Olika utseende

Rudans mångformighet har studerats på senare år och det har upptäckts att den kan ändra tillväxtmönster beroende på om det finns rovfisk eller inte i dess livsmiljö. I vatten där rovfiskar förekommer är rudan betydligt mer högryggad än i vatten som saknar rovfisk. Detta innebär att den blir

Ruda fångad på bottenmete med majs.

svårare att svälja och därigenom ett mindre attraktivt byte. Leken sker i maj–juni på grunda vegetationsrika bottenar.

I Kronobergs län har rudan aldrig fångats under provfisken. Däremot har den fångats i Växjösjöarna och finns troligen på fler platser, men är svår fångad. Den har historiskt även använts i stor utsträckning som dammfisk.

Ruda fångas på mete med mask, majs, maggot, bröd eller räka som bete men kan ibland vara väldigt svår fångad och huggen kan vara mycket försiktiga, känsliga flöten rekommenderas om man väljer att pröva flötmete. Det svenska sportfiskerekordet fångades på flötmete i Ursjön, Västmanlands län 2016, och vägde 3,050 kilo.

SANDKRYPARE

Gobio gobio

Sandkryparen är, trots sina olikheter med närbesläktade arter, också en karpfisk. Den är en utpräglad bottenfisk som kan bli upp till 13 centimeter lång och trivs i strömmande vatten med sandig eller grusig botten, men förekommer också i sjöar. Ovanligt stora exemplar på upp till 18 centimeter har fångats i Helige å (Mörrumsåns avrinningsområde). Sandkryparen lever vanligen i mindre stim och födosöker nattetid efter bottenlevande smådjur. Leken sker i maj–juni på mycket grunda bottnar. I samband med leken kan vandring mellan olika sjöar och vattendrag ske.

Gillar värme

Sandkryparen finns endast i södra delen av Sverige eftersom den är mycket värmekrävande och lever här vid norra gränsen av sitt utbredningsområde. Den var tidigare rödlistad men har ökat i antal och anses inte längre vara hotad. Troligen beror detta på att klimatförändringen skapar en mer gynnsam livsmiljö för arten. I Kronobergs län är den starkt knuten till Mörrumsåns avrinningsområde där den förekommer rikligt. I Tingsryds och Växjö kommun finns bland de tätaste bestånden i

Sandkryparens utbredning i Kronobergs län.

Sandkrypare fångad på Länsstyrelsens elprovfiske.

landet. Den finns också i de sydliga delarna av Helgeåns avrinningsområde.

Sandkryparen fiskas inte men användes för som betesfisk.

SARV

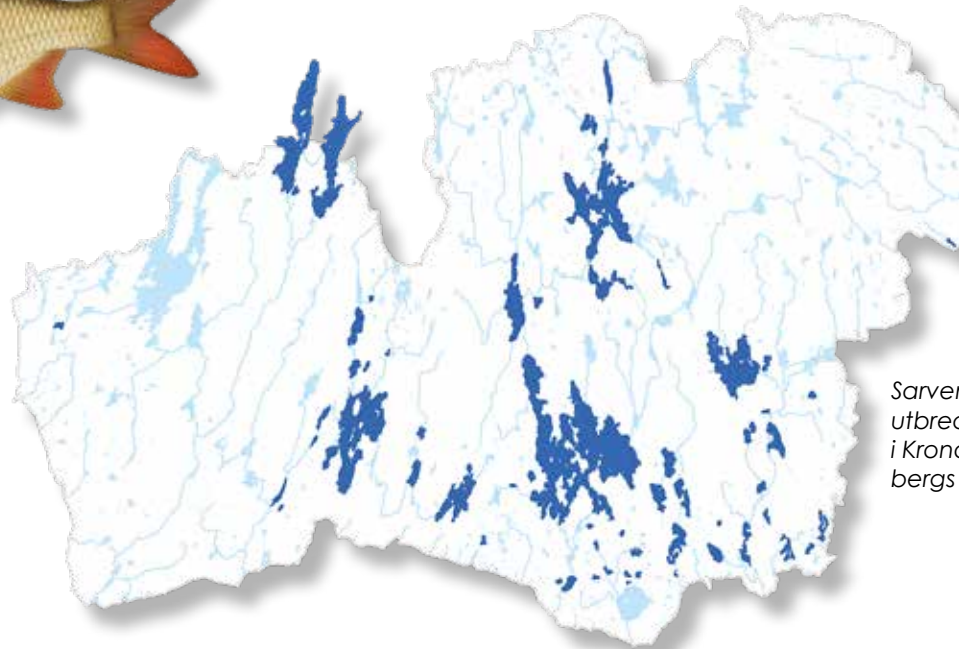
Scardinius erythrophthalmus

Sarven är en karpfisk som liknar mörten men som skiljs från denna på sitt underbett, sina mer korallröda fenor samt sin guldiga kroppsfärg. Sarven förekommer vanligast i närings- och vegetationsrika grunda områden i sjöar, lugnflytande vattendrag och brackvatten. Den födosöker vid yngre ålder främst efter små ryggradslösa djur för att sedan övergå till att främst äta kärlväxter, trådalger och småfisk. Leken sker i maj–juni över vegetation i närheten av stränder. Sarven kan hybridisera med mört, björkna, braxen och löja.

Vanligast i större sjöar

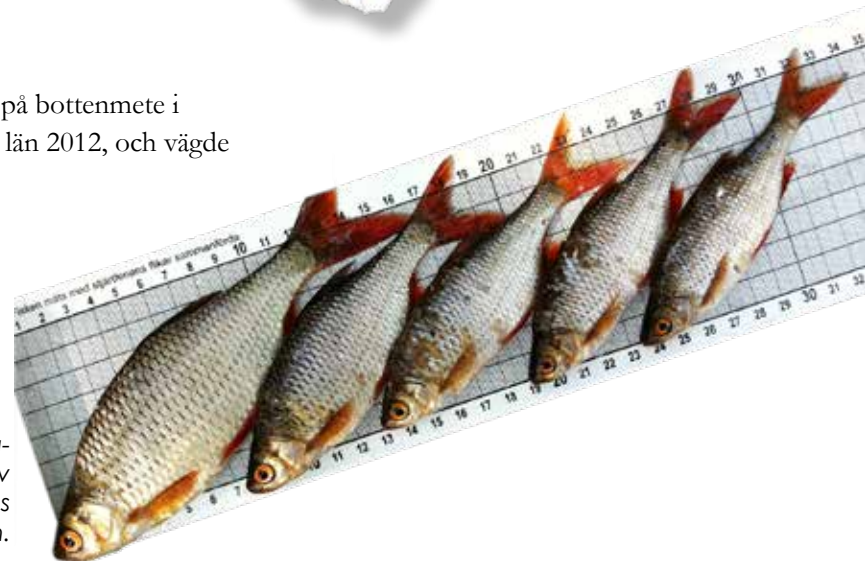
I Kronobergs län förekommer sarven i de flesta avrinningsområden men är främst knuten till de större sjöarna. Den är dock sparsamt förekommande i Lagans avrinningsområde där den vid provfiske bara är påträffad i två sjöar. Sarven kallas i Kronobergs län ofta för ruda, vilket kan leda till viss förvirring då ruda är en annan art (se sidan 41).

Sarven fångas främst på mete med mask, maggot, bröd eller majs som bete men kan även fås på flugfiske. Det svenska sport-

Sarvens utbredning i Kronobergs län.

fiskerekordet fångades på bottenmete i Svartån, Östergötlands län 2012, och vägde 1,730 kilo.

Sarvar fångade vid ett av Länsstyrelsens sjöprovfisken.

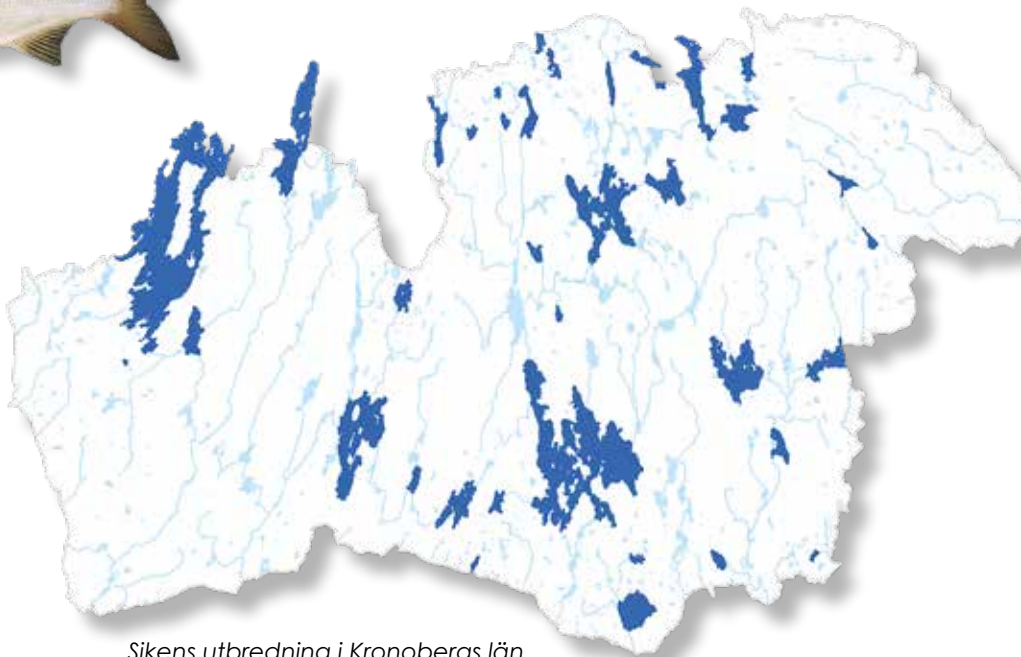
SIK

Coregonus maraena

Siken är en mångformig laxfisk som länge har ansetts vara flera olika arter men genetiska studier tyder inte på detta. De betraktas numera som olika former av samma art fast med olika utseende. Vanliga benämningar på dessa är älvsik, storsik, sandsik, aspsik, storskallesik och planktonsik men andra lokala namn är vanliga. I och med de många formerna är också födovalen mycket varierande. Allt från födosök av plankton i den fria vattenmassan till födosök efter kräftdjur och blötdjur på botten förekommer. Leken sker under hösten/vintern i både sjöar och vattendrag. Föredragna djup, bottensubstrat och strömförhållanden varierar hos de olika formerna av sik.

Populär matfisk

I Kronobergs län räknar man med att det finns fyra olika former av sik. De är alla dock främst knutna till de större sjöarna i länet och återfinns i alla avrinningsområden utom Bräkneåns, Lyckebyåns och Ljungbyåns. Sikar är populära matfiskar och har därför varit föremål för utplanteringar vilket gör det svårt att avgöra var de funnits naturligt. Sik har utplanterats i

Sikens utbredning i Kronobergs län.

stora mängder under 1900-talet fram till mitten av 60-talet då utsättningarna nästan helt upphörde. Under denna period sattes siken ut i minst 106 olika sjöar. I de flesta av dessa har siken inte lyckats etablera sig men den finns nu i självreproducerande bestånd i minst 42 sjöar. I flera av sjöarna är siken dock på kraftig tillbakagång som till stor del verkar bero på etablering av gös, vilken är en stark konkurrent och

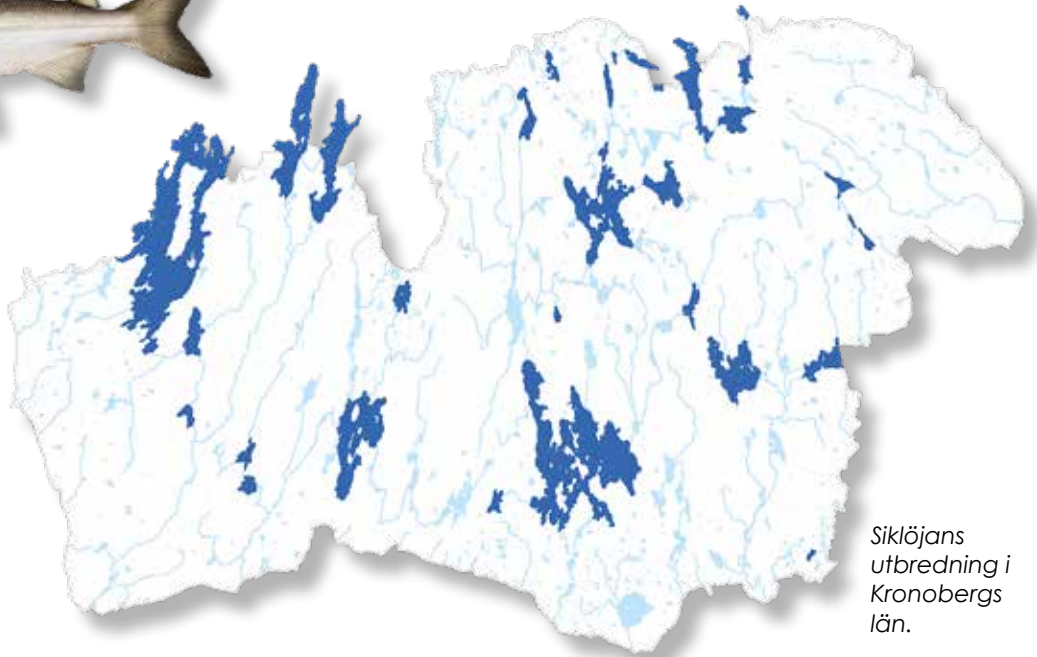
predator på just sik. Även problem med försurning och i vissa fall brunifiering av vatten har lett till att bestånd försvinner.

Sik fångas lättast på mete med mask eller maggot, pimpel med mormyska som agnats med mask eller maggot eller flugfiske. Det svenska sportfiskerekordet fångades på vertikalfiske i Västra Silen, Västra Götalands län 2014, och vägde 6,200 kilo.

SIKLÖJA

Coregonus albula

Siklöjan är en laxartad, silverblank fisk som kan bli upp till 35 centimeter lång och som enklast skiljs från dess närmaste släkting, sik, på det tydliga underbettet. Då den ofta förväxlas med löja är det bra att komma ihåg att siklöjan har fettfena vilket löjan saknar. Den lever pelagiskt i stora stim där den livnär sig på bland annat djurplankton. Siklöjan behöver kallt och syrerikt vatten året om vilket gör att den huvudsakligen

Siklöjans utbredning i Kronobergs län.

Siklöja fångad på Länsstyrelsens nätprov-fiske.

påträffas i de större och djupare sjöarna i våra delar av landet. Siklöjan har både höstlekande, oktober–november, och vårlekande, april–maj, bestånd. Det senare är dock mycket ovanligt i landet och förekommer endast i några sjöar, till exempel Fegen i Halland. Leken sker över grunda sandiga och grusiga bottenar.

Producerar löjrom

I Kronobergs län förekommer siklöjan i Lagans, Helgeåns, Mörrumsåns, Ronnebyåns, Alsteråns och Nättrabyåns avrinnings-

område. Här är den relativt starkt knuten till de större sjöarna. Under perioden 1895–1985 gjordes utsättningar av siklöja i 43 sjöar, de flesta utan bestående resultat. Den finns idag i minst 29 sjöar.

Siklöjan är uppskattad som matfisk och fiskas främst med nät i november, då den leker på grunt vatten. Nationellt används rommen till det vi kallar löjrom. Detta förekommer dock inte i någon omfattning i Kronobergs län.

STENSIMPA

Cottus gobio

Stensimpan är en långsmal fisk som kan bli upp till 10 centimeter lång och som saknar fjäll. Den skiljs mot den mycket lika bergsimpan på att bukfenorna saknar tvärbandning. Stensimpan lever helst under stenar i rinnande vatten eller i sjöarnas bränningszoner. Arten är framför allt nattaktiv då den födosöker på insektslarver och mindre kräftdjur. Likt bergsimpan gräver hanen ut en grotta under en sten där intresserade honor kan lägga sina ägg. Hanen vaktar sedan äggen tills de kläcks. Stensimpan är en så kallad Natura 2000-art, vilket innebär att den är knuten till miljöer som är hotade inom EU.

Endast i nordost

I Kronobergs län förekommer stensimpan endast i de nordöstra delarna i Alsteråns avrinningsområde. Utbredningen i länet är relativt väl kartlagd och det finns inga indikationer på att arten finns i andra avrinningsområden än Alsteråns.

Stensimpans utbredning i Kronobergs län.

Stensimpa fångad vid elfiske i Alsterån.

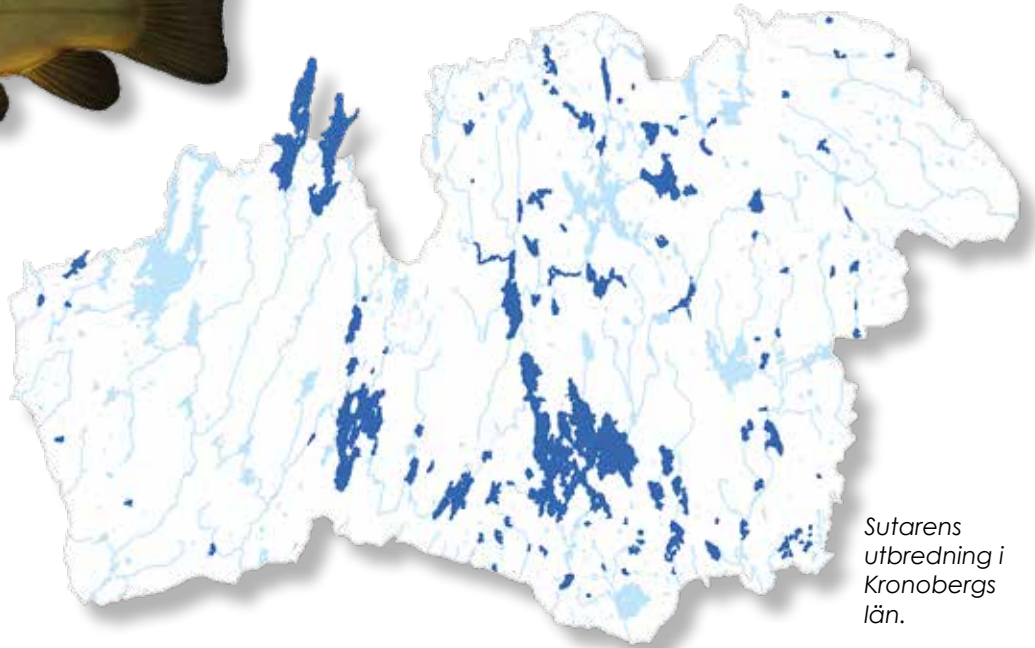
SUTARE

Tinca tinca

Sutaren är en mycket säregen karpfisk. Med sina avrundade fenor, små röda ögon och extremt små fjäll går den inte att missta för någon annan fisk. Sutaren förekommer främst i grunda, näringsrika och vegetationsrika sjöar, lugnflytande vattendrag och skärgårdsvikar där den kan bli mycket talrik. Den livnär sig på blötdjur, växter och småfisk i den täta vegetationen. På vintern går sutaren i dvala i bottendyn. Sutaren leker när vattentemperaturen nått 19 grader, vanligen i juni–juli.

Vanligt med utplanteringar

I Kronobergs län är sutaren känd i alla avrinningsområden utom Ljungbyåns, men är även sparsam i Lagans och Alsteråns avrinningsområden. Den förekommer både i stora och små sjöar varifrån den tidvis även sprider sig upp i närliggande lugnflytande vattendrag. Sutaren har varit en uppskattad matfisk och har därför utplanterats och spridits till många vatten. Den odlades också i dammar. Mellan 1895 och fram till mitten av 50-talet gjordes 94 dokumenterade utsättningar. I fiskeristatistiken från 1920 förekommer bara uppgifter om sutare i 14 sjöar.

Sutarens utbredning i Kronobergs län.

Sutare fångad på bottenmete med majs.

Sutare fångas på mete med mask, majs, maggot, bröd eller boilies som bete. Det svenska sportfiskerekordet fångades på

bottenmete i Antorpa sjö, Hallands län 2006, och vägde 5,460 kilo.

ÅL

Anguilla anguilla

Ålen är en av våra mest karakteristiska fiskar med sin långsmala ormliknande kropp. Ålen livnär sig av all animalisk föda den kan komma över. Främst är det småfiskar, blötdjur, kräftdjur och andra ryggradslösa djur. Den har varit vanligt förekommande i stora delar av det norra halvklotet men har de senaste hundra åren minskat mycket kraftigt. Alla ålar, oberoende av vilken del i världen de lever i, leker i den del av västra Atlanten som kallas Sargassohavet. Fortfarande är det mycket som är oklart kring leken som aldrig observerats, men man tror de vuxna ålarna dör direkt efter leken.

Gradvis pigmentering

Det första levnadsstadiet är i form av en liten, platt och genomskinlig larv som lever på plankton i den fria vattenmassan runt omkring lekplatserna. När ålen sedan förbereder sig för vandring sker en omvandling till det som kallas för glasål. Denna form är liten med pigment endast vid huvud och stjärtfena men liknar den vuxna ålen till formen. Tillväxt och pigmentering sker sedan gradvis medan ålen simmar till de platser som ska bli deras livsmiljö som vuxna individer. Vandrigen mot uppväxt-

Ålyngel som vid ett vandringshinder fångats i en ålyngeluppsamlare och satts ut uppströms hindret.

områdena tar upp till tre år. En vuxen ål kallas för gulål. Som gulål lever den i alla typer av vattenmiljöer och förekommer i Sverige i saltvatten vid västkusten, längs hela östersjökusten och allt från stora sjöar till mindre rinnande vattendrag inåt landet. Detta innebär att den har stor vandringsvilja och den kan ta sig förbi näst intill lodräta hinder så länge det är lite fuktigt och den inte har vuxit sig för stor.

Vandring nattetid

När det under mörka nätter i det så kallade ”ålamörkret” på våren och hösten är dags att vandra mot lekplatsen i Sargassohavet ändrar ålen utseende igen till ett stadium som kallas blankål. Detta stadium innebär att ögonen blir större, kroppsfärgen förändras så att buk och sidor blir silvervita och mycket tyder på att den i stort sett slutar äta. När ålen nått havet sker återvandringen motströms golfströmmen. Forskning visar att i stort sett alla europeiska ålar sammanstrålar utanför Azorerna för att sedan fortsätta mot Sargassohavet. Vandringen sker på 100–200 meters djup nattetid och på runt 1 000 meters djup dagtid. En stor del av de vandrande ålarna äts upp av hajar och valar under sin vandring tillbaka till Sargassohavet.

Ålen lever och letar föda på sjöarnas botten.

Antalet ålyngel som tar sig till Sverige har minskat med över 90 procent sedan 1950-talet. Orsaken är inte helt klarlagd men ett intensivt fiske på glasål utanför västra Europas kust är troligen en viktig orsak. Man befärar att antalet vuxna återvandrande ålar från Sverige bara är 1 procent av antalet på 50-talet. Den ökade dödligheten beror inte bara på överfiske utan även på vandringshinder. Det är främst under nedströmsvandringen som många ålar dör i kraftverksturbiner. Försök

att upprätthålla ålbestånd görs på flera platser i länet och årligen sätts tiotusentals yngel ut i bland annat Åsnen och Bolmen.

Generellt fiskeförbud

Sedan år 2007 råder ett generellt förbud mot ålfiske. Det innebär att endast de som har ett ålfisketillstånd från Havs- och vattenmyndigheten får fiska ål. De flesta sötvattensområden i Kronobergs län är dock undantagna från detta förbud och en förteckning över dessa vatten går att hitta i bilaga 6 till föreskriften FIFS 2004:37. Så länge denna föreskrift gäller får man alltså fiska ål även i de vatten som anges, men *enbart* för eget bruk och inte för avsalu.

Det svenska sportfiskerekordet fångades på bottenmete i Västby tjärn, Ockelbo i Gävleborgs län 1982, och vägde 3,725 kilo.

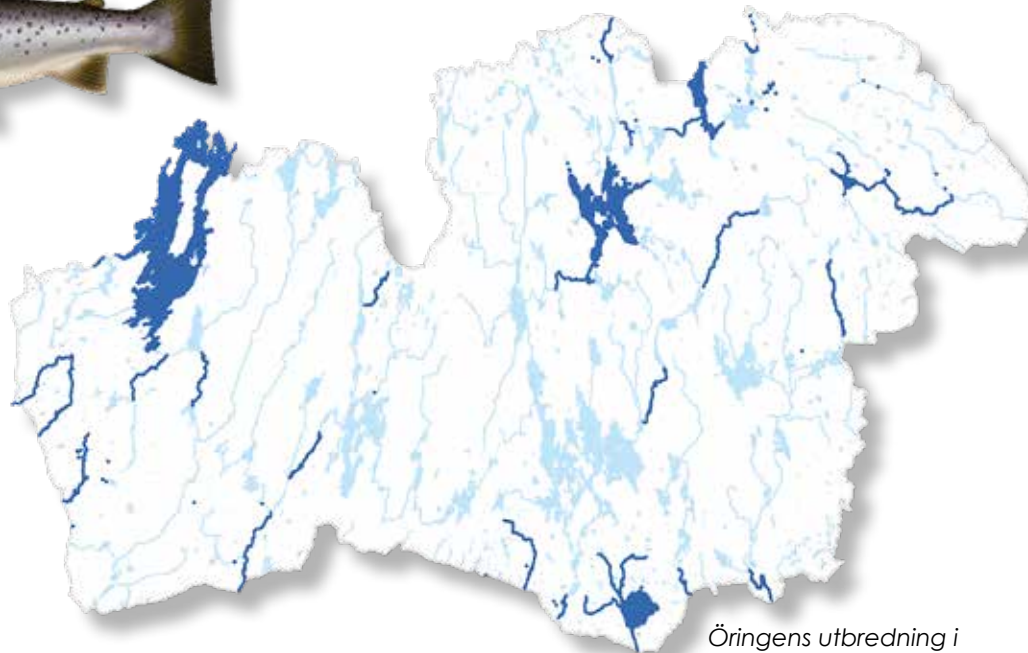

ÖRING

Salmo trutta

Öringen är en mycket mångformig fisk som kan variera i utseende beroende på ålder och livsmiljö. Likt laxen finns det populationer som vandrar ut i havet för tillväxt (havsöring), populationer som vandrar ut i insjöar (insjööring) och populationer som är stationära inom små vattendrag (bäcköring).

Den vuxna havsöringen är mycket lik lax men skiljer sig främst på att den har prickar även nedan sidolinjen, längre käkar och kraftigare stjärtspole. De sötvattenslevan-

Öringens utbredning i Kronobergs län.

de fiskarna kan variera från att se ut som havsöringarna till att ha samma färgsättning, men mörkare kropp och en blandning mellan röda och svarta sidofläckar, hela livet. Som yngre individ livnär sig öringen främst på insektslarver, kräftdjur och till viss del andra fiskyngel. Senare går den över till en mer fiskdominerad diet. Det är inte ovanligt att de större individer-

Öring fångad vid ett av Länsstyrelsens elfisken.

na åter yngre öringar. Leken sker på hösten i augusti–december i strömmande vatten på grusiga bottenar. Honorna förbereder en lekgrop som hon lägger äggen i. Äggen ligger sedan vilande i gropen fram till våren då de kläcks. Öringen kan hybridisera med lax, men avkomman tros vara steril.

Vanlig fisk förr

I Kronobergs län har provfisken visat att öring förekommer i cirka 50 olika vattendrag. Den har påträffats i alla avrinningsområden utom Lyckebyåns och Ljungbyåns. Störvuxna sjölevande öringar har fångats i bland annat Örken och Mien. Öringen har tidigare haft en större utbredning och varit en vanlig fisk i stora delar av länet. Men i takt med att dess lek- och uppväxtplatser förstörts och vandringshinder byggts har den försvunnit och finns nu bara på ett fåtal platser.

Reproduktionsplatserna har förstörts genom sjösänkningar, regleringar av vatten och genom rensningar av nödvändigt bottenstrukt. Vandringsvägar från sjöar och större åar upp till lek- och reproduktionsområden i strömmar och forsar i biflöden har blockerats av dammar. Restaureringsarbeten pågår nu på flera håll i länet för att återställa öringsbestånden.

Ett av Länsstyrelsens årliga elfisken.

Öringen används inom vattenförvaltningsarbetet då den vid förekomst är en viktig indikator för god vattenkvalitet och relativt opåverkade miljöer.

Öring fångas på de flesta sportfiskemetoder och det svenska sportfiskerekordet för insjööring fångades på spinnfiske i Stor-

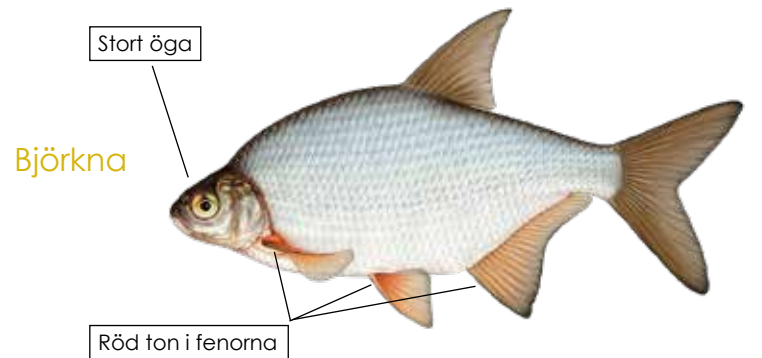
sjön, Gällivare i Norrbottens län 1991, och vägde 17 kilo. Sportfiskerekordet för havsöring fångades på fluga i Emån i Kalmar län 1993 och vägde 15,260 kilo.

Känn igen arten

Detta uppslag visar arter som kan vara svåra att särskilja från varandra, ofta gäller detta unga fiskar av de olika arterna då de som vuxna kan skilja sig markant i storlek. Det finns fler kännetecken för de olika arterna än vad som visas här, men för mer ingående detaljer hänvisas till annan litteratur, till exempel Nationalnyckeln Ryggsträngsdjur: Strålfeniga fiskar.

Känner du igen de tre arterna? Överst en Björkna, i mitten en Braxen och nederst en Faren.

Färna

Sarv

Mört

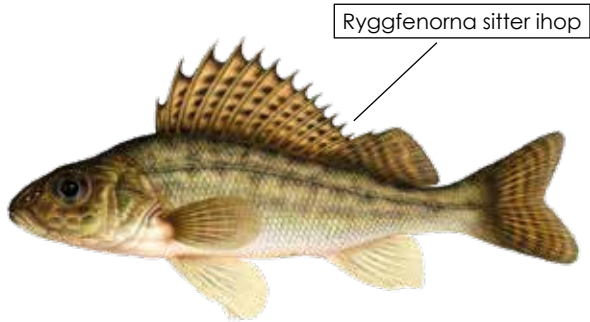
Karp

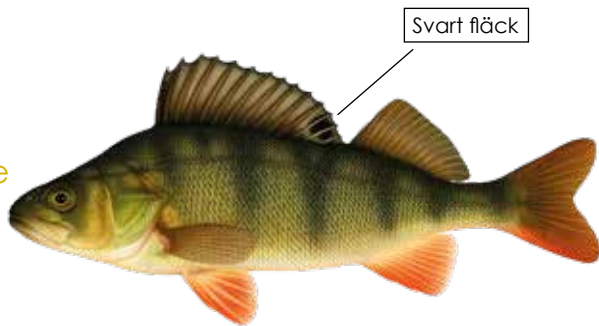
Ruda

Gärs

Abborre

Gös

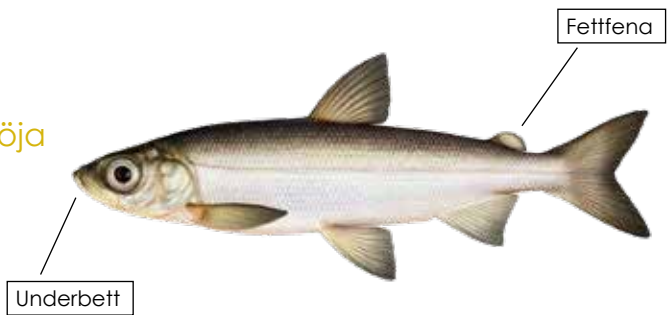
Bergsimpa

Stensimpa

Siklöja

Sik

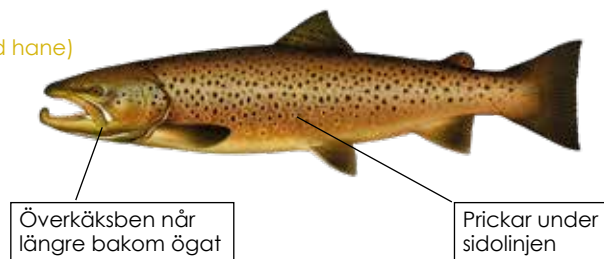
Löja

Lax
(lekfärgad hane)

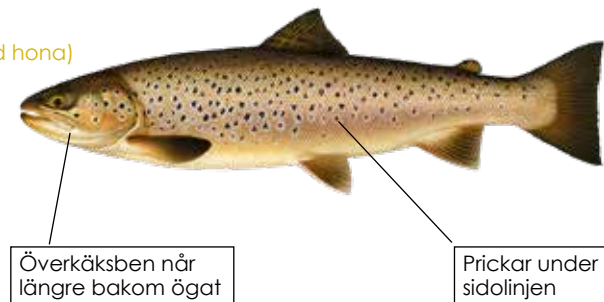
Öring
(lekfärgad hane)

Lax
(lekfärgad hona)

Öring
(lekfärgad hona)

Tre snabbtips för stor gädda

Var ska man fiska? När ska man fiska? Vilket bete ska man ha? Frågorna är många men här kommer några tips för att öka dina chanser att fånga en riktigt stor gädda.

Vad som anses vara en stor gädda är väldigt individuellt men för de allra flesta är det en gädda som väger över 10 kilo. I takt med att ditt antal fångade ”10-klubbare” ökat stiger också vikten på vad som du anser vara en stor gädda, för många duktiga gäddfiskare är det 15 kilo som gäller. Hur gör man då för att öka sina chanser att fånga en stor gädda? Fisket efter stor gädda börjar inte vid sjön utan hemma vid datorn, där det gäller att vara lite detektiv.

Var ska man fiska?

Det gäller att leta reda på en sjö som har goda förutsättningar att hysa stor gädda, tillgången på bytesfisk är av stor vikt. Det bör finnas bytesfisk i hela storleksspannet och i tillräcklig mängd. I SLU:s provfiske-databas över sjöprovfisken (NORS) som är öppen för alla finns statistik över detta. Med hjälp av dessa data får du en finger-visning om vilka sjöar som kan vara intressanta att prova, det kan vara både små och stora vatten. Små vatten kan inte hysa lika många stora gäddor som ett större vatten kan göra, men de är inte att förakta

Detektivarbetet gav utdelning, efter några försök kunde en gädda på drygt 14 kilo landas.

om storleksspannet på bytesfisken är rätt. I ett större vatten är ett sjökort till ovärderlig hjälp för att kunna hitta lämpliga fiskeplatser, branter och grynnor är sådana exempel. På Länsstyrelsens hemsida finns det möjlighet att ladda hem djupkartor för många sjöar, årligen lodas flera sjöar för att skapa nya eller förbättra gamla djupkartor. Har man tillgång till båt och ett ekolod bör man också hålla koll på var bytesfisken befinner sig. Båt finns att hyra på många platser runt om i länet och information om detta brukar finnas på fiskevårdsområdets hemsida.

När ska man fiska?

Vår, höst och vinter har du störst chans att fånga stor gädda. Med de olika årstiderna varierar fiskeplatserna i sjön och med tiden kommer du lära dig var någonstans i sjön det är bäst fiske vid de olika årstiderna. Vid fiske på våren är det bra att ha i åtanke att detta är gäddans lektid, det är nu de lägger grunden för kommande gäddgenerationer och ju mindre de störs desto bättre är det.

Vilket bete ska man ha?

Gäddan är glupsk med ett stort gap och den kan ta mycket stora byten i förhållande till sin egen storlek. Mängden energi den får från bytet måste vara större än mängden

Exempel på stora beten för stora gäddor.

energi som går åt för att ta bytet om det ska vara värt ansträngningen. Ett större byte ger mer energi än ett litet vilket gör det mer attraktivt för en stor gädda. Valet av bete blir således ett stort bete framför ett litet, oavsett vilken sportfiskemetod du väljer.

Hoppas dessa tips kan vara till hjälp och kom ihåg att ju mer fisketid du har desto större chans har du att fånga en stor gädda, bara du har valt rätt vatten.

Flytbröd, en av sommarens höjdpunkter

Jag smyger ner till kanten av ån så gott det går i det höga buskaget, tar en tugga av formfranskan och bryter sedan av några brödbitar och kastar ut dem i den långsamma strömmen. Jag följer brödbitarna med spänning när de i sakta mak rör sig nedströms mot en sten som sticker upp strax ovanför ytan där förhoppningsvis en färna har sin ståndplats.

Den ena brödbiten lämnar strömfåran och ligger och guppar en liten bit ifrån strandkanten medan de andra flyter längre och längre ifrån varandra. Blicken pendlar febrilt mellan bitarna som blir svårare och svårare att hålla koll på. Plötsligt guppar brödbiten närmast strandkanten till och ringarna sprider sig försiktigt på vattenytan. Andningen upphör och spänningen stiger tills jag inser att det bara var en mört som var framme och tog sig ett smakprov. I höjd med stenen försvinner den första brödbiten ned i ett stort gap och en stor färna skapar en plog på vattenytan när den närmar sig den andra brödbiten som också den slukas i ett nafs. Sedan blir allt åter stilla.

Nu vet jag att det finns stor fisk vid stenen precis som jag trodde och jag bryter loss en ny brödbit som jag fäster på kroken

Färna fångad på mete.

och pendlar ut i strömfåran. I takt med att brödbiten flyter nedströms drar jag av lina ifrån rullen så att den kan flyta obehindrat mot stenen. Någon meter framför stenen drar jag ut lite extra lina och låser bygeln för att vara extra beredd på hugg. Biten närmar sig nu platsen där den första biten slukades och en liten plog kommer upp bakom brödbiten innan den försvinner. Jag höjer spöet till ett mothugg och känner vikten av fast fisk. Det blir en kort fight innan en liten färna på cirka halvkilot ligger i håvnätet. Lite besviken släpper jag tillbaka den, fisken som tog de första brödbitarna såg mycket större ut. Trots att jag vet att det troligen inte kommer ge någon fisk betar jag på en ny brödbit och slänger ut. Kanske, kanske har den stora färnan

inte blivit skrämmd och huggar. Men brödbiten passerar stenen utan att något händer, jag låter den flyta ytterligare en bit innan jag inser det jag redan visste och vevar in igen. Det är ingen idé att vara kvar på denna plats, en skrämmd färna huggar inte.

Ny plats, ny sten

Jag prövar ett annat liknande ställe längre nedströms men denna gång slänger jag bara i en brödbit, den som min krok sitter i. Strömmen är lite starkare här och det tar inte lång tid innan den når stenen där jag hoppas att en färna har sin ståndplats. Brödbiten sugts ner i en virvel och jag börjar veva in, när linan sträcks känner jag till min förvåning tyngden av en fisk. Det blir en lite längre fight denna gång och i den starkare strömmen känns fisken tung. Väl i håven kan en fin färna på cirka 1,5 kilo krokas av och därefter återutsättas innan det är dags att packa ihop och åka hem.

Detta är farnafiske när det är som bäst. Det kräver inte någon nämnvärd utrustning, bedrivs bäst när det är varmt och fint väder och det går fort att fiska av de heta platserna. En av sommarens höjdpunkter.

Gösmete

Fiskekortet är köpt, liggunderlag, sovsäck, badenbadestol och fiskeutrustning är packat och klart, ett snabbt stopp på affären för att handla mat sen kan jag äntligen styra kosan mot gösvattnet. Det har äntligen blivit en lucka i den annars så hektiska vardagen och kommande fiske kommer vara så mycket mer än bara ett vanligt fiskepass. Det kommer vara min chans att verkligen varva ner, lägga vardagsstressen åt sidan och ladda batterierna. Äntligen kan jag få lite lugn och ro på riktigt.

Väl vald plats

Färden går mot en plats som är noga utvald. Först och främst är det en bit att gå för att ta sig dit vilket ökar chansen att få platsen för sig själv. För det andra sluttar botten på bra, djupt vatten finns inom kastavstånd och jag har fått flera fina gösar där tidigare. För det tredje är det en vacker plats som skänker mig lugn, vilket är det jag i första hand är ute efter denna gång.

Öm i axlarna lägger jag ner all utrustning som jag släpat med mig, mycket riktigt är jag själv på platsen men tom är den inte. Ölburkar, plastförpackningar och andra sopor ligger utspritt och invid en större sten finns en söndersliten soppåse som fåglar eller andra djur slitit sönder i jakten

Det gäller att hålla koll på hangern om gösen är försiktig.

på något ätbart. Det tar inte lång tid innan jag städat upp och platsen återfått sin tidigare glans. Är det verkligen så svårt att ta med sig sina sopor hem tänker jag när jag går fram till vattnet och suger in lugnet i några djupa andetag. Hösten är här och löven lyser vackert i olika färger.

Jag skruvar ihop mitt rodpod med nappalarm och hangern och ställer det på plats vid vattenbrynet innan jag börjar rigga spöna. Jag knyter en 80 centimeter lång tafs i 0,40 millimeter flourocarbon med två trekrokar i storlek 6 i ena änden och ett lekande i andra änden. Trär på ett 40 grams

sänke och en stoppärla på huvudlinan och knyter sedan dit tafsen i lekandet. Enkelt och smidigt tackel utan krusiduller. Sedan plockar jag fram den upptinade, årgamla betesfisken och tacklar på en mört på 14–15 centimeter. Tafsens övre krok sätts i stjärtpolen och den nedre kroken sätts vid ryggenans bas.

Två spön redo

I en lugn svepande rörelse svingar jag ut tacklet så att betesfisken inte lossnar, när det sjunkit till botten vevar jag in löslinan tills jag känner tyngden från sänket, då lyfter jag spöet en aning så att sänket lättar från botten och tar ett litet skutt mot mig så att tafsen sträcks ut och sänket och betesfisken kommer en bit från varandra och snart ligger två klara spön i rodpoddet.

Jag spänner upp en liten tarp mellan några träd så att jag får ett vindskydd. Sedan ordnar jag en liten eldstad eftersom sommarens eldningsförbud nu är upphävt. Vedklabbarna som jag släpat med mig hemifrån är på tok för få och jag inser att jag kommer behöva bra mycket mer för att behålla mysfaktorn. Som tur är går det fort att plocka ihop en hel hög med grenar från marken och jag kan äntligen tända brasan och få i mig lite mat.

Anpassa avståndet mellan krokarna efter storleken på betesfisken.

Det nappar

Ett kort pip hörs från ett av nappalarmen och jag ser den lysande dioden när jag tittar dit, inget mer hörs och dioden slocknar. Jag går dit och tittar men ingenting syns på några minuter så jag går tillbaka till elden och tar fram badenbadestolen och slår mig ner. Pip, pip, piiiip ljuder nappalarmet och jag sprätter upp ur stolen som precis börjat kännas skön och rusar fram till det pipande spöet där linan far ut med rasande fart. Jag krokas direkt och känner småknyck i andra änden. Inom några sekunder

kan jag veva in en liten gädda surfandes på ytan som jag krokas av i strandkanten. Jag drar tafsen mellan fingrarna för att känna om den blivit skadad av gäddtänderna men känner inget så jag krokas på en ny mört och svingar ut den på ungefär samma ställe som sist. När jag sätter tillbaka spöet ser jag att den andra hangern försiktigt rör sig upp och ner, inte mycket men tillräckligt för att det ska se lite konstigt ut. Jag plockar upp spöet och drar till ett skapligt mothugg och visst är det något i andra änden. Tunga slöa knyck och en ”jag har en påse på kroken”-känsla förmedlas. Snart kan jag landa en fin liten gös på runt 2 kilo, krokarna sitter ytligt men stabilt i den hårda käften och det går lätt att kroka av och släppa tillbaka gösen. Efter ytterligare en tafskontrull svingar jag sedan ut en ny mört.

Glödbädden har inte ens börjat breda ut sig i eldstaden men grillkorven åker fram ändå och mer eldas än grillas, så har det alltid varit och så kommer det troligen också förbli vid mina fiskepass. Eftersom gösen verkar vara mycket försiktig och nappalarmen inte registrerar huggen flyttar jag närmare spöna för att kunna se på linan och hangerna om något är framme och nappar. Med liggunderlaget i en liten

fördjupning och ryggsäcken som ryggstöd blir det ganska bekvämt och jag njuter av den rogivande omgivningen.

Glada vertikalfiskare

Ett glädjerop hörs från en båt som ser ut att vertikalfiska. Vertikalfisket har tagit gösfisket till nya nivåer och stora gösar fångas på löpande band av de som lärt sig tekniken och innehar nödvändig utrustning. Jag har testat det några gånger och visst är det kul och spännande att se på ekolodet när

fisken närmar sig betet, men också frustrerande när man ser en stor fisk som inte bryr sig alls, vad man än gör för att locka den till hugg. Jag har dock slutat jaga aktivt efter stor fisk eftersom tiden inte längre räcker till och jag söker hellre känslan av avkoppling när jag väl får chansen att ge mig ut på en fisketur.

Det blir inget mer hugg på kvällen och vid midnatt kryper jag ner i sovsäcken inne i vindskyddet för några timmars sömn

innan morgonfisket ska ta vid. Jag har ställt klockan på 04:00 men när den piper och jag känner den kalla morgonluften när jag sträcker mig efter byxorna inser jag att jag har det väldigt bra inne i den varma sovsäcken och beslutar mig för att ligga kvar. Fem timmar senare vaknar jag ovanligt pigg och utvilad av att solen börjat värma och börjar nöjd packa ihop för hemfärd. Innan jag går slänger jag ett öga på vedhögen jag samlat ihop och hoppas på att jag möts av en sådan fiskeplats nästa gång.

Ordlista

Anaerobisk metabolism: Ämnesomsättning utan syre.

Avrinningsområde: Ett landområde som avvattnas via samma vattendrag. Olika avrinningsområden skiljs åt genom så kallade vattendelare som är naturliga gränser i naturen.

Biomassa: Den sammanlagda vikten av alla levande organismer inom ett visst område.

Boilies: Smaksatt bete som ofta används vid bottenmete efter karp och sutare.

Bottenfauna: Djurlivet på botten i sjöar, vattendrag och hav.

Brunifiering: Vatten blir brunare beroende på att mängden humusämnen ökar i vattnet.

Buffringsförmåga: Förmåga att motverka förurning.

Drilla: Kämpa för att få in fisken som nappat.

Ekosystem: Samlingsnamn för allt levande och miljön i ett område. Storleken på ett ekosystem kan variera och vara allt från området vid en stubbe till en sjö eller hela jordklotet.

Erodera: När en yttre kraft, till exempel vatten, påverkar en markyta så att den förviner. Kanten av ett vattendrag kan till exempel rasa ner i vattnet som en följd av erosion.

Eutrofiering: Överskottstillförsel av näringsämnen som leder till olika förändringar i växt och djursamhällena och den miljön de lever i.

Faunapassage: Konstgjord passage förbi ett vandringshinder anpassad för alla förekommande arter i vattendraget som skulle haft möjlighet att passera förbi platsen om vandringshindret ej fanns. Kan beroende på utformning ha olika namn som till exempel omlöp eller inlöp.

Fiskfauna: De olika fiskarterna i ett vatten.

Fiskväg: Konstgjord passage förbi ett vandringshinder, kan beroende på utformning ha olika namn som till exempel omlöp och inlöp.

Flödesriktning: Den riktning vattnet rinner i ett vattendrag.

Grumling: När vattenmiljön blir grumlig.

Hanger: Tyngd för att hålla ner linan i nappalarmet.

Homing: Beteende hos fisk att återvända till den plats där de själva föddes för att leka.

Hydrologi: Läran om vattenförhållandena på jorden, till exempel hur vattnet påverkar sin omgivning.

Indikatorart: En art som genom sin känslighet eller tålighet kan ge en antydning om förhållandena i en viss miljö.

Inplanterats: Art som förts in och släppts fri i den svenska naturen.

Invasiv: En för Sverige främmande art som i stor utsträckning påverkar eller riskerar att påverka ekosystemet negativt.

Karpfisk: Fiskar i familjen Cyprinidae, till exempel mört och braxen.

Laxtrappa: Gammal benämning på en teknisk fiskväg förbi ett vandringshinder, främst avsedd för lax och öring.

Lek: Fiskens reproduktion.

Lekgröp: Plats som vissa fiskar lägger sin rom i.

Mäska: Ett sätt att locka till sig fisk till en speciell plats genom att kasta i mat på platsen.

Nappalarm: Elektroniskt larm som används vid mete för att registrera napp.

Nyckelbiotop: Område med högt naturvärde som har en nyckelroll för bevarandet av hotade växt och djurarter.

Näringsläckage: När ett näringsämne som legat bundet i till exempel en sjöbotten åter görs tillgängligt.

Pelagisk: Den fria vattenmassan.

pH: pH-skalan används för att mäta mängden vätejoner. Skalan är omvänd logaritmisk vilket innebär att ett lågt pH-värde visar på höga koncentrationer av vätejoner, det är surare. Om pH värdet är 7 och sjunker till 6 har det blivit 10 gånger surare, sjunker det till 5 har det blivit 100 gånger surare osv.

Population: En grupp individer av en art inom ett område vid en viss tid, till exempel abborrpopulationen i Åsnen.

Reduktionsfiske: Fiske för att begränsa en fiskart i en sjö. Används när fiskarten anses påverka sjöns ekosystem i negativ riktning.

Rigga: Göra klart till exempel ett kastspö så att det går att fiska med.

Rodpod: Ställning som fiskespöt kan placeras i.

Rom: Fiskens ägg.

Rundmun: Mun som saknar över och underkäke.

Rödlistan: En lista där hotade växt- och djurarter tas upp, listan är indelad i olika klasser. Vilken klass en växt eller djurart hamnar i beror på hur hotad den är.

Siktdjup: Djupet man kan se ett föremål från vattenytan, mäts med en secchiskiva.

Skäggötöm: Känselorgan med smakceller som kan användas för att lokalisera föda.

Sneaker: Liten lax- eller öringhane som ej vandrat ut i sjö eller

hav för tillväxt och som vid lektid smyger nära lekande fisk och försöker befrukta rommen i smyg.

Solitära: Ensamlevande.

Spaltvidd: Mellanrummet mellan gallerstängerna i ett intagsgaller till ett vattenkraftverk.

Specimenfiske: Fiske som inriktar sig på att fånga så stora exemplar som möjligt av olika arter.

Strålfeniga fiskar: Fiskar med ett inre skelett av ben.

Ståndplats: Platsen där en fisk uppehåller sig en längre tid i ett vattendrag. Platsen som kan vara bakom en sten i strömmen erbjuder förmånliga förhållanden för fisken, till exempel mindre vattenmotstånd och god födotillgång.

Vandringshinder: Hinder i vatten som försvårar eller förhindrar för vattenlevande organismer att ta sig förbi.

Vattendrag: Rinnande vatten, till exempel åar och bäckar.

Vegetativ spridning: När en del av en växt kan slå rot och bilda en ny planta.

Visste du att ...

- Mien är länets djupaste sjö med 39 meters maxdjup.
- Skärilen är den klaraste sjön med ett siktdjup på uppemot 10 meter.
- Det finns 148 fiskevårdsområden i länet.
- Alla vatten i Kronoberg är så kallade enskilda vatten där fiskerättsägarna bestämmer det mesta som rör fisket.
- Vid årsskiftet 2018/2019 fanns 254 fisketillsynspersoner i länet varav sex var kvinnor.
- Många vattendrag har varit flottleder för timmer och idag sker biologisk återställning av dessa, som till exempel i Fagerhultsån i Lessebo kommun.
- Alla utsättningar av fisk och kräftor i vattendrag, sjöar, dammar och put and take-vatten kräver tillstånd från Länsstyrelsen.
- Till de vanligaste sjönamnen i länet hör Skärsjön, Kroksjön och Lillasjön.
- Det finns många sjöar i länet med anorlunda namn som till exempel Fiolen, Lilla Pockers öga, Vrånge, Tinkeltum och Hetalåga göl.
- Bolmen är Sveriges 12:e största sjö och Åsnen återfinns på plats 16.
- Gös finns i 80 sjöar, vilket motsvarar cirka 60 procent av länets sjöyta.
- Alla vatten i Kronobergs län ligger över högsta kustlinjen (HK).

www.lansstyrelsen.se/kronoberg

I Kronobergs län finns cirka 1 200 sjöar som är större än ett hektar samt miljontals med åar och bäckar. Med denna bok vill vi informera om länets 29 fiskarter, fisket och vattenarbetet samt belysa några av de stora förändringar som skett inom området under de senaste århundradena.

